

Fredagen den
18 januari 1980

Fredagen den 18 januari

Kl. 10.00

*Om bilateralt
bistånd till Kam-
puchea*

§ 1 Justerades protokollet för den 10 innevarande månad.

§ 2 Talmannen meddelade att läkarintyg inkommit för *Sven Johansson*, som var sjukskriven ytterligare t. o. m. den 29 februari.

Erforderlig ledighet beviljades.

Talmannen anmälde att *Kersti Johansson* (c) fr. o. m. den 21 januari skulle tjänstgöra som ersättare för *Sven Johansson*.

§ 3 Om bilateralt bistånd till Kampuchea

Utrikesministern OLA ULLSTEN erhöll ordet för att besvara *Anita Gradins* (s) den 5 december anmälda interpellation, 1979/80:96, och anförde:

Herr talman! Anita Gradin har i en interpellation frågat mig *dels* om den svenska regeringen utöver det katastrofbistånd som redan lämnats via internationella hjälporgan också ämnar bistå med bilateralt stöd till det kampuchianska folket, *dels* om jag är villig att aktivt medverka till att Nationella enhetsfronten för Kampuchebas räddning (FUNSK) kan upprätta ett informationskontor i Stockholm.

Informationen om läget i Kampuchea är motsägelsefull. Likväl står två saker helt klara:

För det första att hjälpbehoven alltså är mycket stora.

För det andra att hjälpprogrammet har svårt att komma i gång. Detta kan i viss mån förklaras av att det under pågående konflikt är svårt att få den interna distributionen att fungera. Därtill kommer bristande vilja hos de stridande parterna att samarbeta med de internationella hjälporganen. Dessa faktorer riskerar att leda till minskande biståndsvilja i olika givarländer.

Sverige har därför erbjudit personal ur FN-beredskapsstyrkan för att underlätta den interna distributionen och därmed hela hjälpprogrammets genomförande. Personal från katastrofhjälpsenheten inom denna styrka har redan tidigare ställts till WFP:s och FN:s flyktingkommissaries förfogande för hjälpen till Kampuchea-flyktingarna i Thailand, och vi har från början gjort klart att personalen också står till förfogande för insatser inne i Kampuchea. Vidare har Svenska röda korset fått preliminära förfrågningar om svensk medicinsk personal.

Regeringen i Phnom Penh har denna vecka fått ett konkret erbjudande om svensk hjälppersonal. Erbjudandet har på mitt uppdrag framförts av Svenska

Fredagen den
18 januari 1980

*Om bilateralt
bistånd till Kam-
puchea*

röda korsets generalsekreterare Anders Wijkman, som denna vecka har besökt Phnom Penh.

Jag vill också här nämna att regeringen hittills har avsatt ca 30 milj. kr. för olika hjälpinsatser för nödlidande kampucheaner. En stor del av detta belopp har gått till de människor som uppehåller sig i gränsområdet mellan Thailand och Kampuchea och till flyktinglägren inne i Thailand. Regeringen avser nästa vecka besluta om ytterligare bidrag till WFP:s, UNICEF:s, Internationella röda kors-kommitténs hjälpprogram i Kampuchea och samma organisationers samt FN:s flyktingkommissaries hjälp till Kampucheflyktingar vid thailändska gränsen.

Beträffande Anita Gradins andra fråga vill jag framhålla att upprättande av informationskontor eller motsvarande inte är en fråga som kräver ställningstagande av regeringen.

Eftersom det sålunda står Phnom Penh-myndigheterna fritt att öppna ett kontor i Stockholm, finner jag inte att svenska myndigheter har anledning att aktivt medverka här till.

ANITA GRADIN (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka utrikesministern för svaret på min interpellation. Eftersom utrikesministern har tagit god tid på sig att besvara mina frågor hade jag kanske väntat mig ett mera fylligt och konkret svar.

Att hjälpbehoven i Kampuchea är stora står klart för oss alla. Samstämmiga rapporter från olika delegationer och internationella organ bekräftar detta. Men jag håller inte med om att informationen är motsägelsefull, som utrikesministern påstår. Tvärtom har vi inte på många år haft så goda möjligheter som nu att skapa oss en bild av förhållandena i Kampuchea. Däremot finns det en propaganda som medvetet förs ut i syftet att vi skall uppleva läget som motsägelsefullt.

Kampuchea är ett krossat land. Det rör sig inte enbart om svältande och utsatta människor utan också om ett sönderslaget samhälle, som man inte kan ställa krav på att det skall fungera t. ex. administrativt. Av de tre indokinesiska länderna har Kampuchea råkat mest illa ut. De amerikanska bombningarna drabbade befolkningen hårt. Otaliga blev flyktingar i sitt eget land. Det amerikanska agerandet medverkade i betydande grad till att det blev de röda khmererna som tog makten efter den 17 april 1975 och nästa inferno tog sin början för kampucheanerna. Pol Pot-regimen styrde med terror och hård dirigering av människor. De flyttades runt i landet utan hänsyn till familjeband, ursprunglig hemort eller försörjningsmöjligheter.

Herr talman! Vad det nu gäller är att människorna i Kampuchea får hjälp, alltså att de får mat, medicin och kläder. Det borde vara självklart att de får hjälpen inne i Kampuchea. Mitt intryck av hjälpinsatserna från väst är att de framför allt ges utanför landet, i Thailand. De stora internationella hjälporganisationerna har koncentrerat mycket av sin hjälp till gränsområdet mellan Thailand och Kampuchea. Man får lätt intrycket att folk måste bli flyktingar för att få tillgång till mat och medicin. Att människor inte vill bli flyktingar fick jag exempel på vid mitt besök bland flyktingarna vid gränsen

Thailand-Kampuchea. Men när myndigheterna bestämde sig för att flytta ungefär 30 000 flyktingar av, som det hette, säkerhetsskäl 50 km in i Thailand, så vägrade 5 000 att flytta med. De ville hålla sig vid gränsen med möjlighet att komma in i sitt eget land om och när de så önskade.

Herr talman! Det stormaktsspel som pågår i hela Sydostasien och den propagandaapparat man har till sitt förfogande påverkar inte minst den information som sprids också här i Sverige. Utrikesministern talar om de stridande parterna. Man kan inte låta bli att fråga sig om Sveriges regering också anslutit sig till flertalet västländers politik i detta område – en politik som leds av USA och som främst innebär att Vietnam skall isoleras eller att det egentligen är ett diplomatiskt krig som förs med Vietnam till den siste kampucheanen. UD har ju haft delegationer i Phnom Penh. och jag skulle vilja fråga utrikesministern om hans svar innebär att administrationen varit ovillig att samarbeta direkt med Sverige. Min fråga handlar ju om bilateralt bistånd, och vid mitt besök i Phnom Penh fick jag klart för mig att Kampuchea skulle föredra att vi gav stödet direkt och inte över internationella organisationer.

Vad utrikesministern aviserat som regeringens biståndsinsats gäller ju enbart hjälp genom UNICEF och Internationella röda korset, dvs. organ som är bundna till principen att biståndsinsatser skall, som det heter, ges till alla parter. I fallet Kampuchea är det i så fall minst fyra–fem parter vid det här laget. Hur stor del av det svenska biståndet ges på detta sätt för att föda soldater ur de olika arméerna hos Pol Pot, Khmer Serei, den s. k. galne prinsen osv.?

Det är inte i flyktinglägren och i de stridande arméerna som undernäring och sjukdom härjar värst. Det är civilbefolkningen som är hårdast drabbad, och den finns faktiskt till 90 % inne i Kampuchea. Är det inte främst den vi borde hjälpa, utrikesministern? Det borde vi kunna göra genom bilateralt bistånd.

Herr talman! Svaret på min andra fråga förvånar mig också. Visst måste svenska myndigheter medverka om Nationella enhetsfronten för Kampuchea:s räddning skall kunna upprätta ett informationskontor i Stockholm. Det handlar ju om att låta några människor få tillstånd att bo och vistas här som kommer från ett land som vi inte har diplomatiska relationer med. Nog vore det väl en vettig politisk gest att säga att de svenska myndigheterna skall ställa upp med nödvändiga dokument för att de skall kunna vistas här. Dessutom gäller det ett land som saknar penningekonomi. I det läget hade jag hoppats att vi med gemensamma krafter, precis som skett beträffande vissa befrielseströrelser, ekonomiskt skulle kunna medverka till att ett informationskontor upprättades. Jag föreställde mig att också regeringen skulle finna det fördelaktigt med ett sådant informationskontor, för det skulle ändå ge det neutrala Sverige möjligheter till en direkt kommunikation med Phnom Penh.

Fredagen den
18 januari 1980

*Om bilateralt
bistånd till Kam-
puchea*

OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Situationen i Kampuchea förbättras nu långsamt enligt alla rapporter vi får. Administrationen börjar att fungera allt bättre, och regeringen i Phnom Penh börjar få ett allt fastare grepp om förhållandena i landet. Det föreligger enstämmiga rapporter från skilda håll om detta, och jag kan bara instämma med Anita Gradin när hon säger att det är förvånande att utrikesministern kan tala om motsägelsefull information.

Hjälpbehovet är stort, och möjligheterna att få fram hjälpen har varit små. Utrikesministern säger i interpellationssvaret att detta beror på "bristande vilja hos de stridande parterna". Detta är en något märklig formulering. Varifrån kommer detta påstående? Har man verkligen gjort allt som står i den svenska regeringens makt för att upprätta goda och förtroendefulla kontakter med regeringen Heng Samrin? Det är ju där den springande punkten ligger, vilket också Anita Gradin varit inne på.

Av interpellationssvaret framgår tydligt att den största delen av den svenska hjälpen går till gränstrakterna mellan Thailand och Kampuchea, och således kommer den förmodligen in via Thailand. Det är klart att om man kanaliserar största delen av den svenska hjälpen dit, så blir förtroendet för hjälpinsatserna dåligt hos regeringen i Phnom Penh.

Det bästa sättet att förbättra förhållandena och öka möjligheterna för den svenska hjälpen att kanaliseras in till Kampuchea är givetvis att förbättra förbindelserna med regeringen Heng Samrin. I det sammanhanget kommer kravet på ett informationskontor i Stockholm in i bilden. Jag skall inte närmare gå in på den frågan, eftersom Anita Gradin redan har diskuterat den, men jag vill fråga utrikesministern: Varför erkänner inte Sverige regeringen Heng Samrin? Av vilka skäl upprättas det inte fulla diplomatiska förbindelser med denna regering? Vilka kriterier i den svenska erkännandepolitiken är icke uppfyllda när det gäller regeringen Heng Samrin?

Såvitt jag förstår finns det ingenting som behöver hindra Sverige att principiellt göra ett erkännande, och jag skulle vilja veta hur utrikesministern ser på den här frågan.

INGRID SUNDBERG (m):

Herr talman! Att det föreligger olika åsikter om förhållandena i Kampuchea mellan dem som tidigare haft ordet här i kammaren var säkert väntat. Jag vill till att börja med säga att jag delar utrikesministerns uppfattning, att uppgifterna om förhållandena i Kampuchea är motsägelsefulla.

Anledningen till att jag begärde ordet är den kanske något säregna situationen att jag tycker att utrikesministern inte helt klart har svarat på Anita Gradins första fråga. Den gällde huruvida den svenska regeringen är villig att öppna möjligheterna till ett bilateralt samarbete med Kampuchea. Jag tror att svenska folket är intresserat av att få ett klart besked om detta. Vi är många – kanske den överväldigande majoriteten av svenska folket – som är medvetna om de ohyggliga förhållandena bland flyktingarna i öster. Allt vad Sverige har satsat, och än mer vad Sverige har försökt att satsa och

ytterligare kommer att satsa, på hjälpen åt dessa flyktingar är av utomordentligt stort värde.

När däremot frågan om bilateralt samarbete diskuteras gäller det något annat, nämligen förhandlingar mellan regeringarna, varvid man gemensamt skall besluta om projekt och projektens utformning och storlek. Nu är situationen den att Sverige har – och det är jag mycket tacksam för – icke erkänt regeringen i Kampuchea. Redan på grund av detta faktum tycker jag att det borde vara uteslutet att diskussioner om bilateralt samarbete upptas. Jag anser emellertid att det vore välgörande att av utrikesministern få detta klart uttryckt i kammaren.

Utrikesministern OLA ULLSTEN:

Herr talman! Anita Gradin klagade över att det tar lång tid att få svar på sina frågor. Jag beklagar detta. Till de omständigheter som har bidragit hör att riksdagen faktiskt har varit hemförlovad under nästan fyra veckor sedan Anita Gradin framställde interpellationen.

Anita Gradin gjorde, liksom Oswald Söderqvist, ett nummer av att jag sade att det finns motsägelsefulla informationer om vad som egentligen händer i Kampuchea och menade att så inte alls är fallet. Jag tycker att den debatt som redan varit, innan jag deltagit med mer än mitt första inlägg, visar att det objektivt förhåller sig på det sätt som jag sagt, nämligen att det finns olika uppfattningar om vad som faktiskt händer i Kampuchea. De olika uppfattningarna framgår också av den diplomatiska rapporteringen och av den internationella debatten. Konstigare än så är det inte. Skulle förhållandet vara det motsatta, förmodar jag att konflikten i Kampuchea är den enda i historien där samtliga parter har samma mening. Jag tror inte att Anita Gradin egentligen är så naiv att hon föreställer sig att det förhåller sig på det sättet.

Nu har det i detta skede inte varit regeringens främsta ambition att försöka göra politiska analyser, även om vi förvisso också har sysslat med detta. I den nuvarande situationen då människor, inte minst barn, svälter och dör i hundratusental har vi tyckt att vi skall göra en humanitär insats. Därvid har vi försökt att agera på ett sådant sätt att vi kan nå fram så effektivt som möjligt. Vi har, liksom de allra flesta, menat att om hjälpen skall få någon omfattning måste den vara internationell och detta inte bara av det skälet att vi, hur stora resurser vi än vore beredda att satsa, inte ensamma kan klara av den enorma hungerkatastrof som pågått och fortfarande pågår i detta område. Det finns givetvis också andra rent organisatoriska och politiska skäl varför man bör koncentrera verksamheten till de internationella hjälporganen. Att dessa organ har haft svårigheter att nå fram med hjälpen är allmänt omvittnat. Jag tror att ingen föreställer sig att Sverige genom bilaterala insatser kunde ha övertagit de internationella organisationernas uppgift.

Men den svenska regeringen har likväl gjort klart – vilket väl inte alla andra regeringar gjort – att vi är beredda att också göra bilaterala insatser. Jag vet inte riktigt vad fru Sundberg syftar på med sin vädjan om att vi inte skall ha bilaterala kontakter med Kampuchea. Vi har inte formella diplomatiska

Nr 66

Fredagen den
18 januari 1980

*Om bilateralt
bistånd till Kam-
puchea*

förbindelser med Heng Samrin-regimen. Det har vi gjort klart från den här talarstolen praktiskt taget en gång i månaden under den senaste tiden, och vi har också redogjort för skälen till det, som är desamma som gäller för alla andra länder som vi erkänner diplomatiskt. Men vi har kunnat upprätthålla vad vi tidigare har kallat funktionella förbindelser. Det senaste exemplet på det är just, som jag nämnde i mitt svar, att den svenska Röda korset-chefen Anders Wijkman har varit på besök i Phnom Penh. Han har där på mitt uppdrag haft samtal med regeringen i Phnom Penh och då fått veta att man i och för sig vore tacksam för svenska direkta hjälpinsatser till dem som svälter. Men man har också påpekat de svårigheter som det innebär att just nu utnyttja detta erbjudande.

Det saknas alltså på inget sätt vilja från svensk sida att göra en konkret hjälpinsats i Kampuchea direkt med svenska pengar och med svensk administration. Det är inte hos oss som hindren har rests, utan det är situationen i Kampuchea som har skapat de hinder som fortfarande tyvärr finns.

Vad sedan gäller den andra frågan som Anita Gradin tog upp – nämligen den om ett informationskontor – har jag aldrig riktigt förstått de bekymmer som hon, Oswald Söderqvist och andra har om informationskontor i Sverige. Vi har ju från regeringens sida tydligt talat om att det står vem som helst fritt att bedriva informationsverksamhet i Sverige – även med bas i vad de vill kalla informationskontor. Och där ställer de svenska myndigheterna upp på det sätt som man gör med människor som söker sig till Sverige för att utöva verksamhet här. Det är exempelvis klart att de som kan komma från Kampuchea för att upprätta ett sådant här kontor kan få visering. Men därifrån till att Sverige skall åta sig att finansiera varje sådant kontor är steget ändå ganska långt, och jag tror att Anita Gradin, om hon tänker efter ett ögonblick, skall finna att det kanske skulle vara att inleda en något äventyrlig praxis om vi också skulle ha som princip att även finansiera sådan verksamhet. Det tycker jag inte att vi skall ha.

ANITA GRADIN (s):

Herr talman! Jag håller med utrikesministern om att det absolut viktigaste och centrala just nu är att vi ser till att det blir humanitära insatser gjorda i Kampuchea för att de utsatta människorna skall kunna överleva. Men det är ju så att de internationella organisationerna i mycket stor utsträckning har koncentrerat sin hjälp på flyktingsidan. Jag beklagar det.

Vi vet alla att det finns 10 miljoner flyktingar runt om i världen, och jag tycker inte att det finns anledning att utöka den skaran. Vi vet också hur svårt det är att vara flykting, hur svårt det är att över huvud taget placera de människorna. Då borde vi alltså se till, i Kampucheafallet, att människor slipper bli flyktingar, att de kan få bistånd och stöd i sitt eget land. Det är därför jag tycker att det är mycket angeläget att den svenska regeringen ser till att vi också får ett bilateralt samarbete med administrationen i Phnom Penh. Av en mängd formella skäl har nämligen många av de internationella organisationerna svårigheter att uppträda. De ställer helt enkelt för stora

krav ibland, och det på ett samhälle som man inte kan begära skall fungera administrativt i dag därför att man har svårigheter med transporter m. m.

När det sedan gäller informationskontoret är det bra att vi äntligen får veta att de svenska myndigheterna ställer upp med nödvändiga dokument. Det är viktigt att det sägs. Jag menar inte att Sverige skall finansiera informationskontor, men det är ingenting främmande och ingenting nytt i att vi lämnar ekonomiska bidrag i sådana här sammanhang. Det gör vi också när det gäller befrielserörelser.

OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Jag noterar med glädje att utrikesministern uttryckte att det finns en vilja hos regeringen att verkligen uppta bilateralt biståndssamarbete med regeringen i Phnom Penh. Jag är verkligen glad att få höra det. Jag hoppas att den viljan skall manifesteras i praktiken också ganska snart.

Det bästa – jag vidhåller det fortfarande – är att vi skaffar oss ordentliga diplomatiska förbindelser. På den punkten är jag inte nöjd med utrikesministerns svar, liksom inte heller med de svar som jag tidigare fått på frågor under hösten. Utrikesministern har aldrig konkret talat om vad det är för hinder som ligger i vägen. De principer vi har och som har upprepats gång på gång är att en regim som skall erkännas bör uppfylla vissa fordringar. Den skall ha kontroll över territoriet. Den skall ha en fungerande administration. Den skall ha stöd av huvuddelen av befolkningen. Den skall helt enkelt kunna administrera landet. Det är väl i stort de principer som gäller och de kriterier som har anförts tidigare. Rätta mig gärna, om jag har fel, eller lägg till någonting!

Men vad är det då som inte uppfylls av regeringen i Phnom Penh? Det är ju det vi måste få veta. Det var en mycket undanglidande formulering som utrikesministern använde här, precis som i höstas när jag ställde en fråga om samma sak. Tala om konkret vilka svenska kriterier som inte uppfylls, så skulle jag bli ännu gladare för det här svaret.

INGRID SUNDBERG (m):

Herr talman! Såväl Anita Gradins interpellation som nu Oswald Söderqvists inlägg klargjorde att i bakgrunden till det bilaterala arbetet finns insatser som går utöver det humanitära stödet.

När det gäller det humanitära stödet är vi säkert alla ense om behovet av det – det må vara multilateralt från Röda korset eller andra hjälporganisationer eller bilateralt från Sveriges sida. Men eftersom utrikesministern nu förtydligade Anders Wijkmans uppgift i Phnom Penh, skulle jag vilja ställa ytterligare en fråga. Den största svårigheten för de internationella hjälporganisationerna när det gäller arbetet i Kampuchea har ju varit att man från både Pol Pot-regimens och den vietnamesiska regeringens sida har krävt att bidraget skall koncentreras till de egna anhängarna. Jag vill alltså fråga utrikesministern om regeringen i Kampuchea nu har ställt villkoret att de bilaterala hjälpsatserna från svensk sida skall begränsas och skötas genom den vietnamesiska regeringen. Kommer man från svensk sida i så fall att

Nr 66

Fredagen den
18 januari 1980

*Om bilateralt
bistånd till Kam-
puchea*

*Om bilateralt
bistånd till Kam-
puchea*

ställa några krav på att biståndet, som tydligen skall vara rent humanitärt, skall avse samtliga lidande befolkningsgrupper i Kampuchea?

Utrikesministern OLA ULLSTEN:

Herr talman! Först skall jag till Anita Gradin, med vilken jag numera dess bättre synes vara överens om ganska mycket mer än vad som tycktes framgå i ett tidigare skede i debatten, säga att det *beklagligtvis* är så att en större del av hjälpen går till områdena kring gränsen. Beklagligtvis, säger jag. Därmed menar jag att det inte är någon önskan, vare sig från de internationella organisationerna eller från Sverige, att så skall vara fallet. Det har blivit så, av de skäl som jag tidigare redogjorde för, nämligen svårigheterna att ordna distributionen inne i landet. Detta har naturligtvis att göra med det faktum att det pågår strider där, men förvisso har det kanske också en del att göra med, för att uttrycka sig försiktigt, administrativa ofullkomligheter hos de organ som har satts att hjälpa till med det här arbetet på den internationella nivån.

Fördelningen av hjälpsändningarna lär vara sådan att ungefär en tredjedel går till gränsområdena och resten till det inre av landet. Det är givetvis vår förhoppning att man skall kunna effektivisera hjälpinsatserna i Kampuchea. Med det menas att man skall kunna nå ut till alla områden. Härför finns det trots allt ett intresse från internationella samfund, FN och andra organ. Det finns ett intresse i Sveriges riksdag och, föreställer jag mig, i många andra länders parlament också, för att göra insatser. Därför saknas egentligen inte *pengar*, utan det som saknas är effektiva *kanaler* för att verkligen nå fram till de människor som lider.

Ingrid Sundberg frågade, om vi med de svenska framstötarna har förknippat villkor om vart hjälpen skall gå. Det ligger i sakens natur, som jag nyss sade, att det svenska intresset är att hjälpen skall nå ut till dem som faktiskt behöver den, och vi vet ju att det finns människor i Kampuchea som behöver hjälp, praktiskt taget över hela landet. Det är ett krav från vår sida att man skall övervinna de svårigheter som hittills har funnits när det gäller att nå ut med hjälpen, inte bara till vissa områden utan till alla områden. I övrigt har vi dess värre inte kunnat komma så långt i diskussionerna med myndigheterna i Phnom Penh att vi har kunnat ställa villkor om exakt vart hjälpen skall gå.

Det är självklart att vi *inte* kan medverka på sådant sätt att det skulle kunna misstänkas att vi med våra hjälpinsatser tar politisk ställning för den ena eller den andra sidan. Hjälpinsatsen är en humanitär insats. Den skall vara humanitärt motiverad, och den måste utföras på ett sådant sätt att man upprätthåller respekten för detta motiv.

Oswald Söderqvist frågade vilka av de krav som vi ställer på en regering för att vi skall upprätta diplomatiska förbindelser som Heng Samrin-regeringen inte uppfyller. Såvitt jag kan förstå är inga av de kraven uppfyllda. Men så snart de blir det skall vi erkänna den regim som etablerar sig i Phnom Penh.

ANITA GRADIN (s):

Herr talman! Utrikesministern beklagar att en så stor del av hjälpinsatserna går till gränsområdena mellan Thailand och Kampuchea. Jag inte bara beklagar detta; jag skulle vilja hävda att det inte bara är en tillfällighet att en del av FN-organen och Röda korset ger hjälpen där. Jag tror nämligen att de är påverkade av de stora ländernas politiska agerande i det här sammanhanget. Jag skulle vilja fråga utrikesministern om man inte, när man ger hjälp till dessa organisationer, borde ställa krav på verkliga garantier för att hjälpen ges till kampucheanerna även inne i Kampuchea. En sådan organisation som Oxfam, vars arbete har imponerat väldigt, beklagar sig inte alls över att myndigheterna i Phnom Penh skulle lägga hinder i vägen för dess hjälparbete, utan man är i stort sett tillfreds. Och enligt den senaste informationen, som jag fick för någon vecka sedan, flyter arbetet bättre och bättre och man kommer allt längre ut i landet. Där ger man således inte samma information som Röda korset, som ibland säger att det skulle vara förenat med stora svårigheter att få ut hjälpen i Kampuchea.

När vi ger det här uppdraget till de internationella organisationerna tycker jag att vi också borde ställa kravet på dem att hjälpsändningarna verkligen når fram till folk. På det sättet blir det ännu viktigare att jobba vidare med de bilaterala hjälpinsatserna i Kampuchea.

OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Jag tycker det är litet märkligt att utrikesministern så kategoriskt avstår från att förklara vad han menar. Låt oss se på situationen utifrån de tre kriterier jag nämnde tidigare.

Det är fullt klart att regeringen i Phnom Penh har kontroll över och möjligheter att administrera den överväldigande delen av Kampuchea. Ingen har kunnat garantera att de reportage och bilder av olika motståndsgrupper som vi har sett inte är från gränsområdet mellan Thailand och Kampuchea. Det har i månader talats om att Kampuchebas regering med hjälp av Vietnam skall starta en jättestor offensiv med flera hundra tusen man för att driva ut dessa motståndsgrupper. Det finns ingenting som talar för att de inte behärskar mer än några få procent av landets yta just i gränsområdet mot Thailand. Kontrollen över territoriet är klar och därmed är det kriteriet uppfyllt.

Enligt enstämmiga rapporter fungerar också administrationen från Phnom Penh bättre och bättre. Jag kan bara hänvisa till de artiklar som hittills har skrivits i t. ex. Dagens Nyheter av Sara Lidman. Där kan man också läsa om folkets stöd i det område i Kampuchea som till överväldigande delen behärskas av regeringen i Phnom Penh. Alltså är alla kriterier uppfyllda. Eller finns det några andra kriterier att uppfylla som utrikesministern skulle vilja lägga till innan man kan erkänna denna regering? Det finns exempel i den svenska utrikespolitiska historien där Sverige trots att förutsättningarna har varit långt mindre uppfyllda ändå har erkänt regeringar. Jag tycker att det fordrar en ytterligare förklaring.

Nr 66

Fredagen den
18 januari 1980

*Om bilateralt
bistånd till Kam-
puchea*

Fredagen den
18 januari 1980

*Om bilateralt
bistånd till Kam-
puchea*

Utrikesministern OLA ULLSTEN:

Herr talman! Jag tror inte att några förklaringar från utrikesministerns sida hjälper när det gäller Oswald Söderqvist och diplomatiska förbindelser.

Vad beträffar Anita Gradins senaste inlägg vill jag säga att jag håller helt med henne om det hon menar bör vara ett svenskt krav, nämligen att hjälpen – både den internationella, som vi medverkar i, och den bilaterala – skall nå ut till hela landet. Det är också de krav vi arbetar för i de internationella organisationerna.

Herr talman! Den debatt vi har haft hittills om Kampuchea har väsentligen varit en debatt om hur vi skall kunna hjälpa de nödlidande. Men självklart har den här konflikten också en politisk dimension som vi inte får glömma bort i detta sammanhang.

Tolv månader efter den vietnamesiska inmarschen i Kampuchea försätter gerillakriget där. Naturligtvis saknar ingen Pol Pot-regimen, en regim som i grunden raserade landets traditionella struktur, till ett ohyggligt pris för Kampucheas befolkning. Men icke desto mindre är det ett obestridligt faktum att den av vietnameserna installerade regimen i Phnom Penh ännu inte har förmått skapa nationell enighet bakom den politik som av många betraktas som styrd från utlandet. Oavsett vad man må anse om den förra regimen var den vietnamesiska invasionen av Kampuchea ett klart brott mot FN-stadgan, ett brott mot folkrätten, ett otvetydigt fall av väpnad inblandning i en suverän stats inre angelägenheter och måste som sådan med skärpa fördömas. Så har också skett i mycket klara ordalag från svensk sida. Vi har t. ex. i FN:s generalförsamling röstat för ett resolutionsförslag, som kräver de vietnamesiska truppernas tillbakadragande från Kampuchea.

Ju längre vietnameserna biter sig fast i Kampuchea, desto större blir risken att de kommer att uppfattas som en fientlig ockupationsmakt av en befolkning för vilken frihet och oberoende framstår som ett historiskt arv. Vi vet dessutom att ett Vietnamdominerat Kampuchea är något som inte kan tolereras i Peking. Fortsatt vietnamesisk närvaro i Kampuchea ökar därmed risken för nya stridshandlingar i Indokina. Indokina har haft nog av krig. Vad Indokina behöver nu är fred.

Vi har från svensk sida länge förfäktat principen om varje lands rätt att forma sin egen framtid utan inblandning utifrån. Denna princip låg på sin tid till grund för vårt stöd till det vietnamesiska folkets befrielsekamp. Det är en ödets mycket grymma ironi att dessa principer i dag måste återopas mot samma vietnameser.

Det ankommer inte på oss här i Sverige att föreslå någon lösning av Kampucheas politiska problem. Detta måste göras av kampucheanerna själva. Men vi måste samtidigt slå fast att det är Kampucheas folk, och inga andra, som skall avgöra landets framtid. För att detta skall tillåtas ske måste de vietnamesiska divisionerna omedelbart dras tillbaka från Kampuchea.

En regim med brett folkstöd borde inte ha svårt att isolera och sedermera besegra en gerilla som för det överväldigande flertalet kampucheaner symboliserar förtryck och lidande. Det är ingen tillfällighet att övriga inbördes rivaliserande fraktioner i Kampuchea alla tagit avstånd från Pol

Pot-regimen och vägrat varje form av samarbete med företrädare för dess styre. Därför framstår det som rimligt att söka skapa förutsättningar för en bred nationell samling, där man med gemensamma krafter skulle kunna påbörja det svåra och tålmodiga återuppbyggnadsarbete till vilket vi alla har en skyldighet att bidra. Men så är i dag tyvärr inte fallet.

Det kanske mest synliga beviset för detta är de hundratusentals kampuchianska flyktingar som nu trängs längs Thailands gränser i hopp om en skål ris och i hopp om att kunna undgå krigets fasor. Och vi har förvisso, för att anknyta till den debatt som förs just nu, anledning att göra en insats för dessa människor lika väl som för dem som fortfarande befinner sig inne i landet. Vi har hela hösten försetts med skakande TV-bilder på nöden i flyktinglägren och vi har, efter förmåga, solidariskt sökt bidra till de nödlidandes undsättning.

Men på sikt, herr talman, framstår det som uppenbart att Kampuchéas befolkning måste ges tillfälle att stanna kvar inom landets gränser. Flyktingströmmen kan bara stoppas genom en normalisering av förhållandena i Kampuchea. Att detta måste ske genom egna kampuchianska insatser säger sig självt.

Som lyckligtvis oftast är fallet i utrikespolitiska frågor i vårt land råder full enighet mellan regering och opposition i bedömningen av situationen i Kampuchea. Detta är särskilt värdefullt när vi, som skett under hösten, vänt oss till regeringen i Hanoi med uppmaning om stöd i syfte att skapa gynnsammare förutsättningar för effektiva biståndsinsatser till Kampuchéas hårt drabbade folk. Jag utgår ifrån att Anita Gradin och andra som har deltagit i debatten finner det lätt att ansluta sig till vad jag här sagt för att, med gemensamma krafter, stödja det kampuchianska folkets frihet och oberoende, dess rätt till självbestämmande utan inblandning utifrån, i enlighet med internationellt erkända folkrättsliga principer.

Vi har, herr talman, i dessa dagar genom krisen i Afghanistan och dess återverkningar på avspänningssträvandena i världen särskild anledning att slå vakt om principerna om folkens självbestämmanderätt. Som företrädare för de små staterna och försvarare av en internationell rättsordning kan vi aldrig godkänna att en mäktigare granne – stor eller liten – efter behag intervenerar i ett lands inre angelägenheter. Jag vet att det råder full enighet bland de demokratiska partierna i riksdagen om dessa enkla principer, som vi aldrig får ge upp, hur dyster situationen än kan te sig.

ANITA GRADIN (s):

Herr talman! Indokina behöver fred, säger utrikesministern. Ja, och många av oss trodde och hoppades att 1975 skulle i den här delen av världen betyda fred och försoning för människorna där. Men vi vet att framför allt stormakterna inte kunde hålla händerna borta, inte kunde låta tre små nationer bestämma över sin egen självständighet och sin egen utveckling. Och det har fört med sig att vi i dag har en grym verklighet att tampas med, inte minst då i Kampuchea.

Det finns inget försvar för länder som intervenerar i andra länder. Varje

stat skall ha rätt till självbestämmande. Därför tycker jag också att debatten i dag, herr talman, varit väldigt viktig. Ställer man upp med ekonomiskt bistånd – det handlar om Vietnam och Laos liksom om Kampuchea – betyder det även att människor får möjlighet till en demokratisk utveckling och därmed att mänskliga rättigheter kan utvecklas i ett land. Därmed kan också de små nationerna i detta sammanhang få rätt till självbestämmande. Där anser jag, herr talman, att Sverige som neutralt land och som en aktiv liten stat också skall ta sitt ansvar för att hjälpa till att på olika sätt lösa konflikten i Sydostasien.

OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Jag beklagar att utrikesministern inte anser det vara lönt att svara på den fråga jag har ställt om diplomatiskt erkännande – i varje fall inte direkt. I det välskrivna och välformulerade anförande som utrikesministern läste upp har vi ju det indirekta svaret. Han anser helt enkelt att regeringen i Phnom Penh sitter där på så att säga vietnamesiska bajonetter. Det var ju andemeningen i det anförande som utrikesministern läste upp. Regeringen sitter inte där med folkets stöd utan med stöd av en ockupationsmakt.

Regeringens inställning i det här fallet är ju märklig med tanke på ett annat exempel som nyligen har inträffat i utrikespolitiken och i världshistorien, den tanzaniska invasionen i Uganda, om man får kalla den så. Det skulle vara intressant att få veta vilka diplomatiska förbindelser vi har med regeringen i Uganda och när i så fall de upprättades.

Jag menar att princip är princip. Den princip som gäller i det ena fallet bör också gälla i det andra. Och där har vi dessa tre kriterier som alltid återopas. Jag kan inte se att utrikesministern i sitt anförande på något sätt har vederlagt att de kriterierna föreligger när det gäller Kampuchea.

Man talar om att strider pågår, och det är klart att man kan göra det så länge som dessa olika motståndsgupper, antingen de kallar sig vita eller röda, får stöd utifrån, från Thailand. Det är möjligt att gå in och ut över gränsen där. Man kan hindra folk från – det framgick också av Anita Gradins anförande – att flytta tillbaka till Kampuchea, därför att det ligger i ens intresse att hålla dessa flyktingar kvar. Det legaliserar ju ens uppträdande. Då får vi de här förhållandena, och där borde den svenska regeringen klart ta ställning och inte på det här sättet försöka slingra sig undan absolut klara fakta, att kriterierna för erkännande är uppfyllda.

INGRID SUNDBERG (m):

Herr talman! Det finns inte mycket att tillägga. Jag vill bara gärna säga att jag tycker att det kanske mest glädjande i den här debatten har varit utrikesministerns klara redogörelse för Sveriges ställningstagande till de politiska förhållandena i Kampuchea. I och för sig kan man tycka att utrikesministern har redogjort för detta tidigare och att han inte skulle behöva göra det flera gånger, men jag vill gärna uttrycka min glädje över att just sådana här deklarationer återupprepas. Det finns nämligen en tendens hos länder och folk i världen att efter en tid vänja sig vid och acceptera

förhållanden som de till att börja med hade reagerat kraftigt emot. Det har i samband med ryssarnas intåg i Afghanistan dragits paralleller med vad som hände i Tjeckoslovakien. Jag tror att just en sådan här klar ny deklaration tjänar det ändamålet att man får klart för sig att vi från svensk sida inte – hur lång tid som än går – kommer att acceptera ett maktövertagande som skett med militära åtgärder i form av ockupation, därmed förhindrande folket i fråga att självt välja och besluta om sin framtid.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 4 Om svensk protest mot visst kvinnoförtryck

Utrikesministern OLA ULLSTEN erhöll ordet för att besvara *Inga Lantz* (vpk) den 5 december anmälda fråga. 1979/80:201, och anförde:

Herr talman! Inga Lantz har frågat mig vilka åtgärder regeringen är beredd att vidta för att i olika internationella sammanhang protestera mot "hemgiftsdöden".

Indiska massmedia har på senare tid alltmer uppmärksammat att nygifta kvinnor i åtskilliga fall har påträffats ihjälbrända eller fysiskt misshandlade. Händelseförloppet har inte alltid kunnat fastställas, men det synes klart att bakgrunden ofta har varit osämja mellan makarnas familjer om hemgiftens storlek. Kvinnoorganisationer liksom ledande skribenter i Indien har reagerat mot dessa förhållanden och krävt såväl en striktare tillämpning av gällande lag som lagändringar för att förhindra sådana våldshandlingar. Flertalet indiska politiska partier har gjort uttalanden mot hemgiftssystemet i sina valmanifest.

De grymma sedvänjor som enligt dessa uppgifter alltjämt förekommer på sina håll i Indien är för oss svärbegripliga, och det är inte heller lätt för oss att få en klar bild av det som faktiskt sker. Självfallet känner vi avsky inför våldshandlingar av detta slag, och denna syn delas av tongivande grupper inom Indien. Det finns också uppenbarligen en vilja hos dessa grupper att komma till rätta med problemen, och vi hoppas givetvis att de skall bli framgångsrika i sina strävanden.

Våra möjligheter att från svensk sida förändra denna grymma sedvänja är av naturliga skäl mycket små. Men på samma sätt som vi i FN och på annat sätt vänt oss mot omskärelse av kvinnor har vi ju anledning att säga vår mening om det uttryck för kvinnoförtryck som Inga Lantz aktualiserat i sin fråga.

INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret.

Varje år bränns i Indien tusentals unga kvinnor ihjäl därför att deras föräldrar inte kan betala den hemgift som mannen och hans familj kräver. Myndigheterna har blundat för dessa mord, men nu börjar protesterna mot den grymma sedvänjan att komma. Kvinnoförtrycket tar sig olika uttryck.

Nr 66

Fredagen den
18 januari 1980

*Om svensk protest
mot visst kvinno-
förtryck*

”Hemgiftsdöden” i Indien är ett exempel på ett brutalt kvinnoförakt. Omfattningen av den s. k. hemgiftsdöden är stor och har ökat på senare år. 1975 brändes 350 kvinnor ihjäl i Delhi. År 1977 dog 4 000 av brännskador på sjukhuset i Delhi, och av dessa var det 2 000 unga nygifta kvinnor. För varje anmält fall finns 100 som tystas ned eller aldrig upptäcks.

Kvinnornas status är låg överallt i världen. För inte så länge sedan diskuterades omskärrelse av kvinnor här i kammaren. Det är också exempel på grovt brott mot kvinnor. Kvinnorna i bl. a. Indien är ekonomiskt i stort sett helt beroende av männen, och äktenskap i bl. a. Indien och Japan är att betrakta som en affärssuppgörelse. 80 % av giftermålen i Indien går genom föräldrarna och i Japan anlitas s. k. äktenskapsmäklare i nära hälften av alla äktenskap.

Hemgift är förbjuden enligt lag i Indien sedan 1961, men seden har numera spridit sig långt ner i medelklassen. Frågan om ”hemgiftsdöden” handlar inte bara om mord på kvinnor. Hela frågan om hemgift hänger samman med hur kvinnan värderas – med kvinnans ställning över huvud taget. Hemgiftssystemet är diskriminerande och måste stoppas, och de hemgiftsmord som är en följd av hemgiftssystemet måste stoppas och frågan aktualiseras i internationella organ. Det är mot bakgrund av detta jag har frågat Ola Ullsten vad man ämnar göra för att förhindra ytterligare hemgiftsmord.

Det sägs i svaret att möjligheterna att påverka denna fråga är mycket små, men det finns ändå en möjlighet att agera internationellt. Jag tycker att skrivningen ”har vi ju anledning” är flytande. Jag skulle vilja fråga om regeringen verkligen tänker göra något. Med andra ord ber jag att få en garanti för att regeringen verkligen kommer att ta upp frågan i internationellt sammanhang. Om svaret på denna fråga blir ja, tolkar jag svaret på min fråga som positivt.

Allra sist skulle jag vilja fråga hur regeringen ser på själva hemgiftssystemet. Tänker regeringen också bekämpa detta i internationellt sammanhang?

Utrikesministern OLA ULLSTEN:

Herr talman! Jag hoppas verkligen att Inga Lantz skall uppfatta både det svar jag givit och det jag tänker ge nu som positiva. Jag tror inte att det råder någon som helst oenighet oss emellan om att detta är en ohyggligt grym sedvänja. Det är som Inga Lantz sade inte bara grymheten i sig själv som det handlar om utan det gäller också det kvinnoförakt som denna sedvänja är ett uttryck för.

Det handlar ju om sedvänjor i ett annat land. När det har gällt kvinnlig omskärrelse har vi ändå ansett oss böra aktualisera saken i FN, vilket vi har gjort. Hemgiftsproblemet har naturligtvis varit känt länge, men det har blivit ett aktuellt politiskt problem på sistone. Jag menar att det bör vara regeringens skyldighet att så snart något rimligt tillfälle ges ta upp saken.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 5 Om den svenska flyktinghjälpen

Nr 66

Fredagen den
18 januari 1980

*Om den svenska
flyktinghjälpen*

Utrikesministern OLA ULLSTEN erhöll ordet för att besvara *Margaretha af Ugglas* (m) den 4 december anmälda interpellation. 1979/80:93, och anförde:

Herr talman! Margaretha af Ugglas har ställt tre frågor till regeringen rörande den svenska flyktinghjälpen:

1. Vill utrikesministern lämna riksdagen en redogörelse för vilka åtgärder som Sverige vidtagit under år 1979 för att bistå flyktingar?

2. Vilka planer har Sverige för att under 1980 öka och effektivisera hjälpen till flyktingarna?

3. Vilka insatser planerar regeringen för att hjälpa flyktingarna på Afrikas horn?

Mellan 10 och 12 miljoner människor världen över är i dag att betrakta som flyktingar. Ca 4 miljoner av dessa människor finns i Afrika, ungefär lika många i Asien och ca 2 miljoner i Mellanöstern. Flyktingarna finns alltså huvudsakligen i de delar av världen där man redan har problem med att tillgodose de egna medborgarnas mest elementära behov.

Flyktingproblemen i världen har, som Margaretha af Ugglas framhåller, allvarligt försvårats under år 1979. Detta gäller framför allt Sydostasien och Afrikas horn. Stor uppmärksamhet har ägnats olika flyktinggrupper i Sydostasien, först de s. k. båtflyktingarna och nu flyktingar från Kampuchea, för vilka hjälpsatsningarna har varit större än för kanske några andra grupper.

De afrikanska flyktingproblemen har rönt mindre uppmärksamhet, både opinionsmässigt och i fråga om bidrag. Ändå utgör flyktinggrupperna i Afrikas horn de största i världen näst efter palestinierna.

Till en redan allvarlig situation kommer nu också ca en halv miljon flyktingar från Afghanistan som nu befinner sig i Pakistan.

Som svar på Margaretha af Ugglas fråga, om vilka åtgärder Sverige vidtagit under 1979 för att bistå flyktingar och vilka planer som finns för att under 1980 öka och effektivisera hjälpen, vill jag erinra om att Sverige under många år har varit en av de tre fyra största bidragsgivarna till FN:s flyktingverksamhet. Därutöver har Sverige kanaliserat stora bidrag direkt till länder som tar emot flyktingar, inte minst frontstaterna i södra Afrika, och vidare lämnat bidrag till befrielserörelser och enskilda organisationer som verkar i berörda länder.

Val av kanal har bl. a. gjorts med utgångspunkt i önskemålet om effektivaste möjliga hjälp till flyktingarna. I flertalet fall följs insatserna upp av ambassaderna och SIDA:s biståndskontor, och regelbundna projektdiskussioner förekommer med FN:s flyktingkommissarie, Röda korset och företrädare för andra organ.

Budgetåret 1978/79 anslogs ca 210 milj. kr. för flyktingverksamhet, vilket innebar en ca 25-procentig ökning i förhållande till föregående budgetår. Av dessa medel avsåg över 100 milj. kr. Afrika, 38 milj. kr. Palestinaflyktingarna, ca 20 milj. kr. Sydostasien och ca 15 milj. kr. Latinamerika.

Innevarande budgetår har hittills ca 275 milj. kr. utbetalats eller utfästs för flyktinginsatser utanför vårt land. Det är inte osannolikt att bidragen totalt detta budgetår kan komma att uppgå till ca 300 milj. kr.

Förutom hjälp via biståndsanslaget för Sverige en generös politik när det gäller att ta emot flyktingar här i Sverige. Den s. k. flyktingkvoten är under innevarande budgetår mer än dubbelt så stor som under de närmast föregående budgetåren och uppgår till 3 250 personer, av vilka ca 2 000 avser s. k. båtflyktingar. Dessutom tar Sverige årligen emot stora grupper av flyktingar som på eget initiativ tar sig till vårt land och som av politiska skäl tillåts stanna.

I anslutning till Margaretha af Ugglas fråga om regeringens planer för att hjälpa flyktingarna på Afrikas horn vill jag erinra om att SIDA i sina senaste petita ger stort utrymme åt behoven av ökade insatser bland flyktingar i regionen. I den nyss framlagda biståndspropositionen utlovas också ökade insatser på detta område.

Regeringen har tidigare detta budgetår anslagit sammanlagt 24 milj. kr. för detta ändamål, av vilka 8 milj. kr. till Sudan, 5 milj. kr. till Somalia, 10 milj. kr. till Etiopien och 1 milj. kr. till Djibouti. Med anledning av den fortfarande besvärliga flyktingsituationen i regionen räknar jag med fortsatta stora insatser för de berörda länderna.

MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! År 1979, som skulle ha varit barnens år, blev på ett ohyggligt sätt också flyktingarnas. Först nådde oss skakande bilder och berättelser om de hundratusentals flyktingarna från Vietnam, de s. k. båtflyktingarna, och sedan, efter Vietnams invasion i Kampuchea, blev världens uppmärksamhet riktad mot de nödlidande människorna i Kampuchea och i flyktinglägren i Thailand.

Den tragiska utvecklingen i Sydostasien har nästan skymt situationen i andra delar av världen. Afrika har också svåra flyktingproblem som en följd av konflikter och förtryck av mänskliga rättigheter. I Sudan, Somalia, Etiopien och Djibouti finns det långt över en miljon flyktingar, i södra Afrika likaså. Det är mot denna bakgrund jag ställt mina frågor till utrikesministern, och jag ber att få tacka för den redogörelse för de svenska flyktinginsatserna som svaret innebär. Jag menar att det är angeläget för riksdagen att få en sådan här redogörelse. Då regeringsbeslut om katastrofhjälp och flyktinghjälp fattas många gånger under ett år, blir det svårt att få en samlad bild av de svenska flyktinginsatserna.

Till utrikesministerns svar vill jag göra två kommentarer.

Jag är glad att utrikesministern utlovar ökade insatser till flyktingarna på Afrikas horn. Det finns i dag ingenting som tyder på att Eritreakonflikten skall få en snar lösning. Situationen i Ogaden är fortfarande spänd, och enligt tidningsuppgifter uppgår de somaliska flyktingarna till nära en miljon. Situationen för flyktingarna blir desto svårare som länderna på Afrikas horn hör till jordens fattigaste.

Min andra synpunkt har att göra med Sveriges möjligheter att påverka

*Om den svenska
flyktinghjälpen*

andra länder att ställa upp i det internationella flyktingarbetet. Av en redogörelse från UD:s u-avdelning framgår att uppföljningen av de bidragsutfästelser som gjordes vid den särskilda bidragskonferens som FN:s generalsekreterare anordnade för att få in pengar till hjälpprogrammet för Kampucheaflyktingarna, i och utanför Kampuchea, blivit utomordentligt dålig. Utfästelserna uppgick till totalt 200 milj. kr. Utvecklingen efter konferensen visar att endast ca 40 miljoner dollar utbetalats per slutet av december och att såväl FN:s som Röda korsets insatser hotas att allvarligt bromsas upp om inte ytterligare medel inflyter snarast.

Min fråga till utrikesministern är: Vad kan Sverige göra för att söka påverka andra länder att honorera sina utfästelser, att över huvud taget få i gång denna hjälpsats?

Jag vill tillfoga att till skillnad från Anita Gradin tycker jag att det är utomordentligt viktigt att Sverige agerar i samverkan med internationella organisationer i en situation då en främmande invasionsarmé befinner sig på Kampucheas jord.

Utrikesministern OLA ULLSTEN:

Herr talman! Margaretha af Ugglas har begärt en redogörelse, jag har lämnat den, och hon har uttryckt sin tillfredsställelse med att det skedde. Därför har jag i och för sig inte så mycket att tillägga utöver att försöka svara på hennes fråga vad Sverige kan göra för att få andra länder att också ställa upp.

Till att börja med kan man slå fast att även om Sverige för en generös flyktingpolitik i den meningen att vi tar emot ett stort antal flyktingar – det rör sig om 6 000–7 000 varje år – lämnar vi också bidrag till dels egna flyktingprogram i regioner som berörs, dels de internationella flyktingprogrammen. Men det är självfallet också andra länder som gör detsamma.

Här föreligger behov av att de internationella organisationerna – jag tänker då framför allt på FN:s flyktingsskommisariat – kan arbeta litet mera långsiktigt. Därför behöver man också utfästelser om bidrag som är mer långsiktiga, som inte bara gäller för ett år i taget. Det är ett exempel på ett område där Sverige genom att självt föregå med gott exempel har försökt att få andra länder med sig och därigenom också försökt att effektivisera det internationella flyktingarbetet. Tyvärr har vi inte lyckats i all den omfattning vi skulle önska. Men jag tror att det å andra sidan inte heller är möjligt för Sverige att egentligen göra så mycket mer på det här området än vi redan har gjort.

De siffror som Margaretha af Ugglas nämner – 200 milj. kr. i utlovat stöd och 40 milj. kr. i utbetalat stöd – är en relation som dess värre dyker upp i olika internationella hjälpsammanhang. När det gäller Kampucheaflyktingarna beror förhållandena delvis på det som den tidigare debatten om situationen i Kampuchea har berört, nämligen svårigheterna att utnyttja gjorda utfästelser, att omsätta den vilja till biståndsinsatser som här faktiskt finns i praktiskt arbete. Vilka de svårigheterna är har vi redan diskuterat ganska utförligt.

Fredagen den
18 januari 1980

Om regeringsinitiativ i den kurdiska frågan

MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Sverige är en stor biståndsgivare i internationella sammanhang, vilket jag tycker är bra, och det medför också en möjlighet och ett ansvar för oss att söka påverka andra länder så att den internationella hjälpen blir effektiv. Jag tror att vi är helt överens om att vi måste utnyttja de möjligheter vi har att t. ex. stödja FN:s flyktingkommissariat även på det administrativa planet för att kunna få till stånd en effektiv internationell hjälp.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 6 Om regeringsinitiativ i den kurdiska frågan

Utrikesministern OLA ULLSTEN erhöll ordet för att besvara *Oswald Söderqvists* (vpk) den 7 december anmälda interpellation, 1979/80:103, och anförde:

Herr talman! Oswald Söderqvist har i en interpellation frågat mig:

1. Är regeringen beredd att i samarbete med andra stater, t. ex. de neutrala eller de skandinaviska, ta initiativet till att föra fram den kurdiska frågan till FN:s kommission för de mänskliga rättigheterna och andra speciella organ som arbetar med politiskt och kulturellt förtryck och diskriminering?

2. Är regeringen beredd att ta initiativet till att sammankalla en internationell kongress i likhet med den typ av kongresser som ägde rum under Vietnamkrigets dagar, för att granska de länders politik som utsätter det kurdiska folket för förtryck: Turkiet, Irak, Iran och Syrien?

3. Är regeringen beredd att, i likhet med de insatser som tidigare gjorts och görs för befrielseströrelser i t. ex. Afrika, även stödja kurdiska, demokratiska och progressiva organisationer med bistånd samt medverka till att ett kurdiskt informationskontor inrättas i Sverige?

4. Är regeringen beredd att fördöma det förtryck och den assimileringspolitik som utövas mot kurder i Turkiet, Irak, Iran och Syrien, att fördöma de avrättningar av kurder som sker i Irak och Iran samt att kräva att undantagstillstånd i den turkiska delen av Kurdistan upphör och därmed också i de turkiska städerna Istanbul, Ankara och Adana?

De kurdiska minoriteterna har genom den senaste tidens händelser i Mellersta Östern åter kommit i blickpunkten. I Iran har kurder inlett en kamp för ökat självstyre. Tidigare riktades uppmärksamheten främst mot Irak, där en långvarig uppgörelse mellan kurder och centralregeringen fick ett abrupt slut i mars 1975 då schahen drog in sitt stöd till de irakiska kurder. Strider förekommer fortfarande i irakiska Kurdistan men nu i betydligt mindre utsträckning.

Kurder utgör en särskild etnisk grupp med ett eget indoeuropeiskt språk. De har varit bosatta i samma områden sedan åtminstone 3 000 år. De har emellertid aldrig bildat en egen stat som täckt de områden de traditionellt

befolkat. I stället har kurderna genom historien varit splittrade i ett stort antal klaner som ofta bekämpat varandra.

I fredsavtalet efter första världskriget stadgades att ett självständigt Kurdistan liksom i övrigt även ett självständigt Armenien skulle upprättas. Dessa statsbildningar kom emellertid aldrig till stånd. De nya gränserna kom i stället att dela upp den kurdiska befolkningen mellan olika stater.

Kurderna utgör nu en av många etniska och religiösa minoriteter i Irak, Iran, Syrien, Turkiet, Sovjet och även i Libanon. Efter andra världskriget gjordes ett försök att skapa en kurdisk stat i Iran. Detta kom till uttryck genom att Sovjetunionen i sin iranska ockupationszon upprättade både en kurdisk och en azerbajdžansk stat. Efter det att Sovjet i maj 1946 dragit tillbaka sina styrkor återtog emellertid den iranska armén snabbt kontrollen över dessa områden.

Någon egentlig pankurdisk rörelse har aldrig funnits. I stället förekommer ett stort antal kurdiska organisationer och grupperingar med olika politisk grundsyn och med mycket skiftande krav på politisk ställning och kulturella rättigheter på sitt program. Kurder har också i stor utsträckning assimilerats i de länder där de bor och där de inte sällan innehar höga poster i det politiska livet.

Av inte minst här nämnda skäl har det varit svårt att väcka en bredare internationell opinion till stöd för kurdfrågan. Endast en gång har kurdernas situation tagits upp i FN. Det var 1963 då Mongoliet och Sovjetunionen var för sig anklagade Irak för folkmord.

Regeringen följer noga utvecklingen i denna del av världen, inte minst för att kunna ge stöd till framställningar om humanitära insatser. Det är givetvis vår förhoppning att det skall bli möjligt att finna fredliga lösningar på de aktuella tvistefrågorna, så att striderna och oron kan upphöra och varaktigt stabila förhållanden inträda.

Låt mig så närmare få kommentera Oswald Söderqvists konkreta frågor.

Minoritetsfrågor har i flera fall tagits upp inom FN:s kommission för mänskliga rättigheter, där Sverige var medlem intill årsskiftet. Kurdfrågan har emellertid aldrig ägnats särskild uppmärksamhet i detta forum. Det politiska läget i regionen just nu gör det heller inte sannolikt att den kurdiska frågan skulle komma att behandlas i FN-sammanhang eller i något annat internationellt forum.

Vad beträffar den typ av internationell kongress som Oswald Söderqvist har i tankarna och som hölls under Vietnamkriget tillkom den som bekant på enskilt initiativ och utan deltagande från några regeringar.

Såväl Röda korset som Rädda barnen gjorde 1974–1975 insatser bland kurderna i Irak. De båda organisationerna diskuterar f. n. fortsatta insatser i Irak. Regeringen är beredd att i positiv anda pröva framställningar avseende humanitära insatser för kurdiska grupper i olika berörda länder i regionen.

I fråga om informationskontor är läget det, som Oswald Söderqvist torde känna till, att ett sådant kontor inte har officiell status i Sverige. Det står var

Fredagen den
18 januari 1980

*Om regeringsini-
tiativ i den kur-
diska frågan*

och en fritt att utan särskilt tillstånd bedriva informationsverksamhet i Sverige.

Ingen behöver sväva i tvivelsmål om den vikt svenska regeringen tillmäter skyddet av de mänskliga rättigheterna. Vi fördömer varje form av förföljelse av människor på grund av deras politiska eller religiösa övertygelse, deras ras eller etniska tillhörighet, var helst sådan förföljelse förekommer.

Arbetet för att stärka skyddet för de mänskliga rättigheterna i de länder där dessa inte respekteras måste för att bli verkningsfulla i första hand föras på ett internationellt plan och kraven som ställs måste omfatta alla FN:s medlemsländer. Från svensk sida görs härvidlag aktiva insatser.

Oswald Söderqvist vänder sig slutligen mot det förhållandet att undantagstillstånd införts i Turkiet. Detta undantagstillstånd, som inte omfattar alla delar av landet, har motiverats med den svåra terrorism som i dag plågar Turkiet.

OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Jag ber att få tacka utrikesministern för svaret på min interpellation.

Som jag har sagt i interpellationen och som utrikesministern också berör i svaret har den kurdiska nationen under långa perioder glömts bort i den internationella debatten. Jag har i stort ingenting att erinra mot den historiska bakgrundsbeskrivning som utrikesministern här gör. Det är bara ett par punkter som jag skall återkomma till.

Det är här fråga om en stor nation. Med nation menar jag då naturligtvis en grupp folk som har samma språk, samma kultur osv. I ett brev som olika kurdiska organisationer i samband med denna interpellation har skickat bl. a. till utrikesministern gör man en kort beskrivning av läget i de här fyra olika länderna. Jag tänkte läsa in brevet i kammarens protokoll.

Till att börja med påpekar man i brevet att kurderna utgör en av de största folkgrupperna i Mellersta Östern. I dag lever 10–12 miljoner kurder i Turkiet, 3 miljoner i Irak, 6 miljoner i Iran och 800 000 i Syrien utan några mänskliga och demokratiska fri- och rättigheter. Det kurdiska språket är förbjudet i alla dessa länder.

Vidare säger man i brevet:

”Det kurdiska folket, som tillsammans med andra progressiva krafter i Iran kämpade mot shahens despotiska regim, har nu av Khomeinis reaktionära regim tvingats lämna sina byar och städer och från de kurdiska bergen försvara sig mot den nuvarande regimens angrepp.

I Irak har kurderna kämpat för sina demokratiska rättigheter sedan 1961 mot den chauvinistiska Baathregimen, som idag gör allt för att utplåna den kurdiska befolkningen. Tusentals kurder har tvångsförflyttats från sina byar till södra Irak med syfte att arabisera dem. I deras ställe flyttar araberna in för att arabisera det kurdiska området. Gränsen mellan Irak och Turkiet och Irak och Iran har tömts på människor inom en tjugo kilometer bred sträcka för att isolera kurderna i de olika länderna från varandra. Målet är att krossa den kurdiska frihetskampen.

I Turkiet förnekas kurdernas nationella existens helt och hållet. Där ökar förtrycket av kurderna parallellt med att kurdernas kamp för mänskliga fri- och rättigheter blir starkare. Sedan fjorton månader räder idag undantagstillstånd i 19 städer och provinser varav 16 är kurdiska.

Den reaktionära militären nöjer sig emellertid inte med dessa åtgärder utan uppmanar de politiska partierna och folkopinionen att motarbeta kurderna och de progressiva krafterna i landet.

Genom införandet av tvångslagar nyligen förbjöds alla kurdiska organisationer, som arbetar för demokrati. (Organisationerna måste använda turkiska namn.) Alla kurdiska tidningar förbjöds och de flesta sympatisörer till de politiska organisationerna och dess tidningar arresterades. Idag sitter därför tusentals kurder i fängelse. Och de som ännu inte fängslats lever i skräck för att bli det.

I Syrien lever kurderna också förtryckta av den nuvarande Baathregimen, som tvångsflyttar kurder och förnekar deras mänskliga rättigheter.”

Det är en kort beskrivning, som har gjorts av kurder i Sverige, av situationen i de här länderna såsom de upplever den genom sina organisationer. De flesta torde väl vara överens när det gäller denna beskrivning. Det finns inte heller någonting i utrikesministerns interpellationssvar som bestrider dessa påståenden. Jag tror att vi alla på den punkten har en ganska gemensam bedömning.

Det finns några punkter i utrikesministerns svar som jag tycker är något egendomliga. Utrikesministern tar sin tillflykt till det förhållandet att kurderna som nation är uppsplittrade. Det är något av ett cirkelresonemang – ett brott mot logiken – att söka bevisa att någonting har hänt på grund av att det har hänt. Kurderna är alltså splittrade därför att de är splittrade. Det framställs nästan som om det skulle vara deras eget fel. Det står i svaret: ”I stället har kurderna genom historien varit splittrade i ett stort antal klaner. — — — Någon egentlig pankurdisk rörelse har aldrig funnits.” osv. Men detta kan ju inte vara något skäl till att man inte skulle ta upp och påpeka det förtryck som den kurdiska nationen lever under. Det finns många andra nationer som varit splittrade men till vilkas stöd man ändå har ställt upp. Splittringen i sig själv medför att denna fördjupas och består. I många fall blir den internationella solidariteten och det internationella stödet en hjälp till att övervinna splittringar. Den punkten i utrikesministerns interpellationssvar kan jag alltså inte ställa mig bakom. Jag tycker att detta är en orättvis beskrivning och en logik som inte är hållbar.

Sedan till frågan vad man då skulle kunna göra. Den första frågan i min interpellation är den viktigaste, som jag ser på det här problemet i dag.

Utrikesministern säger att det förekommit ytterst sparsamt att man i internationella organisationer, t. ex. FN, tagit upp frågan om kurdernas rättigheter. Kurderna har, som jag sade inledningsvis, varit bortglömda. Men det är ju inget skäl för Sverige – om vi vill verka i enlighet med våra deklarationer och ställa upp för folks frihet, folks självbestämmanderätt osv. – att inte ta ett initiativ. Jag skulle därför med anledning av min första fråga i interpellationen vilja ställa en följdfråga till utrikesministern: Är det helt

Om regeringsinitiativ i den kurdiska frågan

Fredagen den
18 januari 1980

*Om regeringsini-
tiativ i den kur-
diska frågan*

omöjligt för Sverige att tänka sig att göra en framstöt för kurderna, exempelvis i FN? Utrikesministern säger i svaret: "Det politiska läget i regionen just nu gör det heller inte sannolikt att den kurdiska frågan skulle komma att behandlas i FN-sammanhang." Menas därmed att det för Sverige är omöjligt att ta något initiativ i den här riktningen? Det är den första och viktigaste frågan när det gäller att väcka en internationell opinion.

Sedan ser vi det som ett plus att regeringen är beredd att pröva framställningar om humanitära insatser. Jag antar att de kurdiska organisationerna kommer att ta fasta på detta.

Jag tänker hoppa över diskussionen om ett informationskontor, eftersom jag vet ungefär vilka svar jag skulle komma att få. Vi har också diskuterat den frågan i andra sammanhang, varför vi t. v. kan lämna den åt sidan. Frågan är emellertid om man på det sättet kan hjälpa de här organisationerna i Sverige att etablera sig.

Om det nu är så att regeringen tillmäter skyddet av de mänskliga rättigheterna så stor vikt som det sägs i slutet av interpellationssvaret, vill jag återkomma till den fråga jag redan ställt: Kan regeringen göra någonting eller är det fullständigt uteslutet att i detta läge ta ett politiskt initiativ på det internationella planet?

Utrikesministern OLA ULLSTEN:

Herr talman! Jag tror inte att jag i interpellationssvaret uttryckte mig så att det var kurdernas fel att de genom historien varit uppdelade i olika klaner och att det skulle vara deras fel att de är splittrade. Jag bara noterade detta som ett historiskt faktum, ett historiskt faktum som naturligtvis också har sin betydelse för det sätt på vilket den internationella opinionen har reagerat i kurdfrågan.

Vad som från svensk sida måste vara av intresse när det gäller kurderna lika väl som när det gäller nationella minoriteter i andra länder – det må vara stora eller små minoriteter – är naturligtvis att vi är uppmärksamma på de brott mot de mänskliga rättigheterna som kan begås mot dessa grupper. Varhelst sådana brott begås och vi får kännedom om det måste vi självfallet vara beredda att uttala vårt fördömande. Vi måste också – och det har jag klargjort i svaret – vara beredda till direkta humanitära insatser till förmån för denna folkgrupp liksom för många andra.

Vi måste också – Oswald Söderqvist tog inte upp den saken i sitt anförande nu, men han nämnde den i sin interpellation – vara beredda att fördöma användandet av dödsstraff, vare sig det gäller kurder eller andra.

Jag tror att vi på alla dessa områden har ett relativt gott samvete, även om vi självfallet aldrig när det gäller internationella kriser eller förföljelse och förtryck av minoriteter kan redovisa att de svenska insatserna har medfört att problemen som sådana blivit lösta.

Med detta hoppas jag att jag har förtydligat det jag ville säga i interpellationssvaret, nämligen att vi är beredda att ta de initiativ som krävs i lägen där vi bedömer att initiativen kan vara framgångsrika. Det kan ofta vara så, herr talman, att man, om man reser frågor vid tidpunkter då

möjligheterna till framgång är begränsade eller ringa, rent av kan motverka sitt syfte. Det var i viss mån det som jag hade i tankarna när jag gjorde den bedömningen att det politiska läget i dag i det område där kurderna finns knappast gör det sannolikt att frågan skulle kunna komma upp i något FN-organ.

OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Utrikesministern sade naturligtvis inte rent ut att splittringen var kurdernas fel, men det sätt som det förhållandet att kurdernas nation är uppsplittrad – inte bara på olika stater utan också på olika klaner, eller stambildningar, som det uttrycktes – framställdes på i interpellationssvaret gör, att man får det intrycket att det inte finns skäl för en stat som Sverige att ta ställning till eller ta sig an denna nations problem. Det var det jag ville ha sagt genom mitt påpekande på den punkten.

I övrigt måste jag tolka utrikesministerns svar på det sättet att den svenska regeringen inte i nuläget är beredd att göra några konkreta framstötningar i frågan och att anledningen till det är att man bedömer att sådana inte skulle lyckas. Jag utgår från att den bedömningen då vilar på goda informationer. Jag tycker dock att den är litet undanlidande. Eftersom det gäller en så stor befolkningsgrupp vilken uppenbarligen är förföljd i många stater – det finns mängder av bevis för detta, som man inte kan komma ifrån – och vilken verkligen är i behov av stöd, tycker jag att Sverige skulle visa ett något större intresse för att ta upp dess sak.

Skälen till att man inte gör det är kanske av handelspolitisk natur – jag vet inte vilka kriterier som ligger bakom utrikesministerns bedömning av läget, och förmodligen kan han inte heller tala om det. Om vi verkligen skall leva upp till de stolta deklarationerna om att vi, som utrikesministern själv säger, skall försöka väcka en bredare internationell opinion osv., förväntar man sig naturligtvis också att vi inte år efter år tiger i denna fråga, så att kurderna precis som tidigare under efterkrigstiden förblir en bortglömd nation, som ingen tar sig an och vars intressen ingen för fram i internationella fora.

Jag tycker att Sverige har ett ansvar på den punkten. På samma sätt som utrikesministern sagt att man är beredd att fördöma förtryck, förföljelse osv. borde han känna ett sådant ansvar och också ta på sig det när det gäller kurderna. I det avseendet är jag inte nöjd med utrikesministerns svar i denna fråga. Vi får kanske återkomma till den vid något annat tillfälle.

Överläggningen var härmed avslutad.

Nr 66

Fredagen den
18 januari 1980

Om regeringsinitiativ i den kurdiska frågan

Fredagen den
18 januari 1980

*Om rätten till
vedeldningsbidrag*

Bostadsministern BIRGIT FRIGGEBÖ erhöill ordet för att besvara *Gunnar Olssons* (s) den 11 januari anmälda fråga. 1979/80:255, och anförde:

Herr talman! Gunnar Olsson har frågat mig om jag avser att vidta åtgärder för att ge större rättvisa åt systemet med vedeldningsbidrag.

Frågan har sin grund i att stöd för övergång till vedeldning enligt bostadsstyrelsens föreskrifter till energisparförordningen *normalt* förutsätter tillgång till fritt bränsle.

Det finns naturligtvis åtskilliga som, även om de får betala för vedbränslet, med hänsyn till läge och andra omständigheter kan anses ha tillgång till bränsle i sådan omfattning och till sådan kostnad att de kan jämföras med dem som har tillgång till fritt bränsle. Bostadsstyrelsens föreskrift utgör inte hinder mot att bidrag utgår även i sådana fall.

F. n. pågår arbete med en utvärdering av energisparplanen. I det arbetet studeras också hur energisparstödet används. Innan resultat av utvärderingen föreligger är jag inte beredd att föreslå ändring av reglerna om bidrag för övergång till vedeldning.

GUNNAR OLSSON (s):

Herr talman! Först ett tack till bostadsministern för svaret på min fråga.

Alla åtgärder som syftar till att spara energi är välkomna, också bidrag till dem som föredrar att elda med ved framför med andra bränslen. Det gäller inte bara därför att övergång till vedeldning är bra ur energisynpunkt utan också därför att det bidrar till en förbättring av skogsvården.

Jag måste erkänna att jag är något konfunderad över den mening i svaret där det sägs att bostadsstyrelsens föreskrift inte utgör hinder mot att bidrag utgår även i sådana fall, där den som övergår till vedeldning inte äger egen skog. I en nyligen publicerad tidningsartikel har nämligen två tjänstemän på bostadsstyrelsen klart uttryckt att som förutsättningar för att få detta bidrag skall gälla antingen att man äger skog eller att man, om man inte gör det, har ett intyg på att man får veden gratis från en skogsägare.

Jag tycker att det ligger en klar orättvisa i att en icke skogsägare som installerar en vedpanna, om vederbörande inte får ett sådant intyg utan måste betala någon hundralapp för spillveden, inte skulle vara berättigad till bidrag. Den som vill använda sin fritid till att rensa upp röjningsved som ligger på ett skogsskifte bör kunna få detta bidrag såväl i fall där skogsägaren kräver en liten ersättning som i fall där denne skänker bort veden.

Jag vill ha en förklaring till hur det förhåller sig med detta. Enligt de uppgifter som cirkulerat i pressen och enligt den uppfattning man har fått ute i landet måste den sökande alltså för att bidrag skall utgå förfoga över bränslet själv eller, om så inte är fallet, ha ett intyg från vederbörande skogsägare om att spillveden får tas ut utan ersättning. Om skogsägaren däremot kräver betalning för veden, skulle bidrag inte utgå.

Bostadsministern BIRGIT FRIGGEBO:

Nr 66

Fredagen den
18 januari 1980

*Om rätten till
vedeldningsbidrag*

Herr talman! Gunnar Olsson vet lika bra som jag att det som står i tidningar inte alltid är korrekt. Om det har gjorts sådana uttalanden som han hänvisar till, har de inte något direkt stöd i bostadsstyrelsens egna föreskrifter, som säger att man *normalt* förutsätter tillgång till fritt bränsle. Men den föreskriften har sitt ursprung i att man vill säkerställa att den som installerar en vedpanna också har varaktig tillgång till ved. Det kan man naturligtvis skaffa sig på annat sätt än genom att själv äga skog.

Det ställs inget formellt krav på att det skall utfärdas intyg i de fall där den sökande gratis får ved från någon annan. Styrelsen har själv informerat länsbostadsnämnderna om denna föreskrift, och man har från bostadsstyrelsen försäkrat mig om att föreskrifterna skall tillämpas liberalt. Jag har också erfärut att bostadsstyrelsen har för avsikt att återigen gå ut med information till länsbostadsnämnderna om hur handläggningen skall gå till i sådana här fall.

GUNNAR OLSSON (s):

Herr talman! Ja, jag tror att det är i hög grad nödvändigt att gå ut med en sådan förklaring. Man har nämligen åtminstone i mitt hemlän gjort precis den tolkning som jag redovisat. Får jag då uppfatta bostadsministerns uttalande så att det inte är någon reell skillnad i behandlingen av en sökande som inte äger skog och som fått ett intyg om att ved får tas gratis och en sökande som får betala en summa för veden, dvs. att förutsättningarna för att få bidraget är precis lika stora för dessa grupper? Under sådana förhållanden skulle jag önska att man från departementshåll klart uttalar detta, så att inte sådana misstolkningar som här har skett upprepas.

Bostadsministern BIRGIT FRIGGEBO:

Herr talman! Normalfallet är enligt föreskrifterna att man skall ha tillgång till fritt bränsle, men det utesluter inte annan tillförsel. Vad man velat försäkra sig om är att den som installerar vedpannan har en varaktig tillgång till ved. Det gäller i detta fall bostadsstyrelsens egna föreskrifter, och det ligger inom styrelsens område att precisera sig på dessa punkter. Jag har dock erfärut att bostadsstyrelsen har för avsikt att informera länsbostadsnämnderna om en liberalare tolkning av dessa bestämmelser.

GUNNAR OLSSON (s):

Herr talman! Sist i sitt svar aviserar statsrådet en utvärdering av den aktuella stödformen. Jag tycker att det är bra att så sker. Men om det i den utvärderingen framkommer att det görs skillnad mellan fall där man får veden gratis och fall där man tvingas betala för den, om den sökande själv inte är skogsägare, bör detta rättas till. Jag tycker för min del inte att det skall vara någon skillnad mellan sådana fall. Den som vill använda sin fritid till att rensa upp i skogen, vilket bidrar till en god skogshygien, och på så sätt skaffa

sig vedbränsle skall kunna få bidrag, helt oavsett om vederbörande behöver betala för veden eller får den gratis.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 8 Om interpellationsrätten i kommunfullmäktige

Kommunministern KARL BOO erhöll ordet för att besvara *Raul Blüchers* (vpk) den 4 december anmälda interpellation, 1979/80:94, och anförde:

Herr talman! Raul Blücher har frågat mig

1. om jag anser att kommunallagen när det gäller interpellationsrätten i ärenden som avgörs av specialreglerad nämnd bör tolkas så att den offentliga debatten i fullmäktige främjas och

2. om jag ämnar ta initiativ till en rekommendation från riksdagen i sådant syfte.

Raul Blücher anför i interpellationen att syftet med de begränsningar i interpellationsområdets omfattning som anges i kommunallagen (1977:179) torde vara bl. a. att skydda enskilda personers integritet och att undvika att kommunfullmäktige blir forum för debatt i lagstiftningsfrågor. Enligt interpellationen finns det risk för att bestämmelserna tolkas på ett sätt som kan utnyttjas för att undvika diskussion i kommunfullmäktige i frågor som har stort intresse i den lokala offentliga debatten.

En ledamot i kommunfullmäktige får enligt 2 kap. 24 § kommunallagen framställa interpellation i ett ämne som tillhör fullmäktiges handläggning till ordföranden i kommunstyrelsen, annan nämnd eller beredning. Genom den nya kommunallagen blev det möjligt för kommunfullmäktige att föreskriva att ordföranden i kommunstyrelsen får överlämna en interpellation som har framställts till honom att besvaras av en annan ledamot av kommunstyrelsen, som på grund av sitt uppdrag har särskilda förutsättningar att besvara interpellationen.

På förslag av konstitutionsutskottet infördes också en möjlighet för kommunfullmäktige att föreskriva att ordföranden i kommunstyrelsen får överlämna en interpellation som har framställts till honom att besvaras av en ledamot i styrelsen för ett kommunalt företag. Utskottet framhöll i sitt betänkande (KU 1976/77:25 s. 20) att det från kommunaldemokratisk synpunkt är värdefullt om ökade möjligheter skapas för att i kommunfullmäktige diskutera frågor som rör verksamheten i de kommunala bolagen. Syftet med utskottets förslag var att möjligheterna att få till stånd interpellationsdebatter i sådana frågor skulle förbättras.

Som jag har sagt förut skall en interpellation avse ett ämne som tillhör kommunfullmäktiges handläggning. Detta innebär att interpellationsämnet skall falla inom den allmänna kommunala kompetensen och inom ramen för de frågor som kan behandlas av kommunfullmäktige. En interpellation får alltså inte avse allmänpolitiska frågor eller frågor som nämnderna enligt

särskilda författningar har att pröva utan att vara ansvariga för sina åtgärder inför fullmäktige.

Även när det gäller sådan verksamhet som en specialreglerad nämnd utövar med stöd av en författning ger enligt min mening fullmäktiges finans- och instruktionsmakt ett visst utrymme för interpellationsdebatter i frågor som rör den fortlöpande förvaltningen på området. Å andra sidan följer det redan av föreskrifterna i 1 kap. 5 § kommunallagen om kompetensfördelningen mellan fullmäktige och nämnderna att utrymmet för interpellationsdebatter som rör enskilda nämndbeslut är begränsat. Sådana enskilda beslut som specialreglerade nämnder fattar med stöd av olika författningar får, när författningen ger nämnden en självständig beslutanderätt, i princip inte behandlas i interpellationsdebatter.

Interpellationsinstitutet är ett medel för fullmäktige att utöva kontroll över att nämnderna bedriver sin verksamhet med kommunens bästa för ögonen och i enlighet med de föreskrifter och anslagsvillkor som fullmäktige har beslutat.

Möjligheterna för ledamöterna av kommunfullmäktige att framställa interpellationer är självfallet av stor betydelse från kommunaldemokratisk synpunkt. Det är därför väsentligt att interpellationsområdet är så stort att den offentliga debatten i fullmäktige främjas. Samtidigt bör avgränsningen av det tillåtna området vara så tydlig som möjligt.

Kommunalföretagskommittén har enligt sina direktiv (Dir 1978:41) att bl. a. göra en allmän översyn av de kommunala företagens rättsliga ställning. Kommittén skall överväga författningsändringar som kan leda till att de kommunaldemokratiska kraven när det gäller kommunala företag tillgodoses bättre än f. n. utan att företagsformen förlorar sin lämplighet från effektivitetssynpunkt. I det sammanhanget skall kommittén enligt direktiven särskilt pröva möjligheterna att utvidga interpellationsrätten i frågor som gäller kommunala företag.

Mot det starka kommunaldemokratiska intresset av ett vidsträckt interpellationsområde står inte bara intresset av att den i kommunallagen och specialförfattningarna föreskrivna avgränsningen mellan fullmäktiges och nämndernas ansvarsområden iakttas. Av vikt är också, särskilt när det gäller avgöranden som innebär myndighetsutövning mot enskild, att enskilda personers privata förhållanden inte på ett otillbörligt sätt blottas genom att nämndernas avgöranden diskuteras i fullmäktige.

Även om jag alltså menar att den nuvarande avgränsningen av interpellationsområdet i stort sett innebär en lämplig avvägning, anser jag att det kan finnas anledning att överväga frågan ytterligare. Interpellationsinstitutet är av så stor betydelse från kommunaldemokratisk synpunkt att utvidgningar och preciseringar kan vara motiverade också när det gäller andra frågor än sådana som rör de kommunala företagen. Jag vill i detta sammanhang erinra om att det i förarbetena till kommunallagen anmärks att bestämningen av interpellationsområdet har medfört vissa svårigheter i praktiken (SOU 1975:41 s. 403, prop. 1975/76:187 s. 313). Vad jag har anfört i det föregående torde f. ö. visa att det är utomordentligt svårt att i lagtext beskriva

Nr 66

Fredagen den
18 januari 1980

Om interpellationsrätten i kommunfullmäktige

Fredagen den
18 januari 1980

Om interpellationsrätten i kommunfullmäktige

interpellationsområdet på ett uttömmande och klart sätt.

Kommunaldemokratiska kommittén (Kn 1977:07) har i uppdrag att pröva olika frågor för att stärka den kommunala demokratin. I utredningsuppdraget ingår bl. a. att undersöka om de beslutande organens arbetsformer kan förbättras. Frågan om interpellationsområdets omfattning får därmed anses ligga inom ramen för kommitténs uppdrag. Jag anser därför att några särskilda åtgärder från min sida nu inte är påkallade.

RAUL BLÜCHER (vpk):

Herr talman! Jag tackar kommunministern för svaret. Det är inte ofta som ett interpellationssvar innehåller en så omfattande genomgång av det område som interpellationens frågor gäller som i detta fall. Svaret är en föredömlig redogörelse med hedervärda ambitioner, och jag är fullt tillfreds med det.

Som utgångspunkt för min interpellation har jag anfört ett exempel från Karlstads kommun, där en ledamot i fullmäktige har vågrats framställa en interpellation som formellt gällde ett beslut av skolstyrelsen i kommunen. Avsikten är att framhålla fallet som ett typexempel på hur gränsfall för interpellationsrätten kan handläggas och vilka principiella följder en sådan handläggning kan ha från demokratisk synpunkt och med hänsyn till intresset av att främja offentlig debatt.

Jag hade inte förväntat att kommunministern i svaret här i kammaren skulle gå in på det anförda exemplet, och en debatt här i riksdagen om hur Karlstads kommunfullmäktige hanterar sitt interpellationsinstitut vore från flera synpunkter klart olämplig.

Jag vill dock kort redogöra för det berörda Karlstadsfallet för att belysa den principiella sidan av frågan, som jag fortsättningsvis skall hålla mig till i mitt inlägg.

Skolstyrelsen i Karlstad hade att pröva om försöksverksamhet med betygsfria årskurser inom grundskolan skulle genomföras i kommunens rektorsområden. Skolstyrelsen valde då som villkor för försöksverksamheten att två tredjedelars majoritet av berörda föräldrar skulle vilja ha den genomförd. Innebörden blir ju då att om 65 av 100 föräldrar skulle vilja ha försöksverksamhet med betygsfri årskurs 3 så skulle deras vilja inte få genomslag – de 35 föräldrar som vore emot försöket skulle väga tyngre inför skolstyrelsen.

Detta bör ses mot bakgrunden av en rad olika försöksverksamheter inom skolans område som har genomförts utan att föräldrarnas inställning har kunnat göra sig gällande. När nu för en gångs skull föräldrarna får komma till tals om en försöksverksamhet så är det plötsligen en minoritet som får fälla utslaget.

Det var detta, herr talman, som väckte stor förvåning inom den politiska oppositionen i Karlstad. Beslutet fattades med en rösts övervikt i skolstyrelsen. När interpellation i saken framlades för fullmäktige avvisades den – vid det tillfället genom ett beslut efter omröstning också med en rösts övervikt.

Om interpellationsrätten i kommunfullmäktige

Kommunministern har i sitt utförliga svar klarlagt problematiken och skälen för inskränkningar i interpellationsrätten i kommunfullmäktige. För kommuninvånare i gemen är helt säkert denna gränsdragning svår att acceptera annat än i mycket uppenbara fall, där en tillåten interpellation skulle innebära grov kränkning av personlig integritet, som kommunministern också var inne på. När gemene man går för att lyssna på kommunfullmäktige eller följer referat av fullmäktigedebatter i massmedia väntar man sig sannolikt över lag att debatten skall få gå in på vilka områden som helst som gäller politiken i kommunen. Det är snarare hänsynen till arbetsbelastningen i kommuners beslutande organ som gör avgränsning nödvändig.

I det anförda fallet skulle interpellationen möjliggöra en debatt i fullmäktige om det demokratiskt riktiga i att begära två tredjedels majoritet bland föräldrarna för att införa betygsfri årskurs 3 i grundskolan. Försöksverksamheten engagerade många kommuninvånare, och det har bl. a. förts en bred debatt på tidningarnas insändarsidor. I praktiken innebar skolstyrelsens villkor om två tredjedels majoritet att betydligt färre rektorsområden blev berörda av försöksverksamheten än vad som skulle ha blivit följden om enkel majoritet hade ställts som villkor. Det torde vara svårt för de många föräldrar som genom det uppställda villkoret berövades möjligheten att få påverka frågan i sina barns skola att inse att skolstyrelsens beslut var riktigt från demokratisk synpunkt. Kvalificerad majoritet med två tredjedelar av avgivna röster används ju som regel endast vid omfattande förändringar för helheten. Majoritet är i allmänhetens ögon helt enkelt flertal i en beslutande församling. Ännu svårare har givetvis samma föräldrapinion och även alla andra som är engagerade i frågan att inse att debatten av synnerligen formella skäl inte skulle få föras vidare i kommunfullmäktige.

Nu skulle det givetvis vara enkelt för vänsterpartiet kommunisterna och socialdemokraterna i Karlstad att ta politisk poäng av det inträffade. De tre andra partierna genomtruffade med en rösts övervikt en inskränkning i demokratin i kommunen. Efteråt har emellertid även folkpartirepresentanter beklagat beslutet, och en värmländsk folkpartist som är ledamot av denna kammare yttrade spontant vid ett samtal med mig om fallet i Karlstad, att så snävt skulle han själv inte ha kunnat tolka interpellationsrätten. Jag vill tro att även centerpartister och moderater är betänksamma inför politiskt motiverade inskränkningar i den kommunala interpellationsrätten.

Den principiella frågan är viktig, inte minst mot bakgrund av det omtalade s. k. politikerföraktet. Jag vill inte bestrida att talet om förakt för politiker delvis är en myt, som på ett slarvigt och från demokratisk synpunkt oroväckande sätt odlas i massmedia.

Bakgrunden är emellertid en förtroendeklyfta mellan oss politiker och allmänheten, och den klyftan är sannolikt samtliga ledamöter av denna kammare påtagligt medvetna om och berörda av. Till de faktorer som skapar bristande förtroende mellan politiker och allmänhet hör ju att beslut begränsas till en så liten krets som möjligt och att insyn och debatt sorgfälligt undviks – ofta av bekvämlighetsskäl eller med hänvisning till tidsbrist. Demokrati är arbetskrävande och tidsödande. Det blir det ännu mer om

Fredagen den
18 januari 1980

Om interpellationsrätten i kommunfullmäktige

politiska beslut skall föras ut och förankras och tillkomma i former som ger de många människorna delaktighet och förmåga till direkt påverkan. Avgränsningar måste givetvis alltid finnas, och det har kommunministern exemplifierat här.

Det är dock glädjande att kommunministern betonar att möjligheterna för ledamöterna av kommunfullmäktige att framställa interpellationer är av stor betydelse från kommunaldemokratisk synpunkt och att det därför är väsentligt att interpellationsområdet är så stort att den offentliga debatten i fullmäktige främjas. Jag noterar med tillfredsställelse att kommunministern anser att det finns anledning att överväga frågan om den kommunala interpellationsrätten ytterligare och att utvidgningar och preciseringar kan vara motiverade också när det gäller andra frågor än sådana som rör de kommunala företagen.

Svårigheterna med lagtexter och demokrati kommer alltid att finnas. Demokrati får inte göras till stela formaliteter. Demokrati måste vara dynamisk och stadd i ständig utveckling. Ett samhälle bör kunna i grunden förändras med demokratiska medel, och demokratin bör ständigt utvidgas och fördjupas. Den dagliga kampen för demokrati kommer alltid att råka i konflikt med intressen som vill använda lagtexter som försvarsmurar.

Kommunministern KARL BOO:

Herr talman! Jag noterar att Raul Blücher inte avkräver mig någon kommentar till det aktuella fallet i Karlstad, men det kan ändå vara viktigt att i det här sammanhanget erinra om skolförordningens bestämmelser om betyg. Bestämmelserna om när betyg i grundskolan skall ges finns i 6 kap. 11 § i skolförordningen. Paragrafen har följande lydelse:

”Betyg bestämmes i årskurserna 3, 6 och 7 vid slutet av vårterminen samt i årskurserna 8 och 9 vid slutet av varje termin. Skolstyrelsen får besluta att betyg i årskurserna 3 och 6 skall ersättas med annan form av besked.

Har elev varit frånvarande från undervisningen längre tid, får rektor besluta att betyg ej skall bestämmas.”

Skolstyrelsen har således en självständig beslutanderätt i frågor om ersättande av betyg i årskurserna 3 och 6 med annan form av besked. Fullmäktige kan alltså inte ge skolstyrelsen några direktiv i frågan.

Det finns också anledning att erinra om den rättsliga undersökning på området som professor Frits Kaijser gjorde 1963 och 1964. Den avser rättsliga förhållanden som i denna del gäller också efter den nya kommunallagens tillkomst 1977. Undersökningen ledde till bl. a. följande slutsats som utgör en ytterligare bevisning för vilken avgränsning som skall gälla:

En interpellation får inte gälla en nämnds beslut i en fråga som saknar ekonomisk betydelse för kommunen, om det av en författningsföreskrift c. d. framgår att nämnden har en självständig beslutanderätt som är oberoende av direktiv från fullmäktige.

Jag vill till sist, herr talman, understryka att interpellationsinstitutet självfallet utgör en viktig del av den offentliga debatten i de kommunala församlingarna. Jag tycker att det finns anledning att observera hur

utvecklingen blir i dessa sammanhang. Vidare vill jag framhålla att det för att man skall kunna bevara ett levande interpellationsinstitut också är nödvändigt med klara avgränsningar, så att inte missbruk föranleder att man inte kommer att kunna utnyttja denna fina form av offentlig debatt.

RAUL BLÜCHER (vpk):

Herr talman! I anslutning till kommunministerns påpekande om vad som gäller enligt skolförordningens bestämmelser om betygen vill jag anföra att så länge en skolstyrelse tillämpar gängse praxis i dessa fall och fattar beslut enligt gällande författningar är det givetvis oklanderligt, och det medför då inte att det uppstår frågor som föranleder några debatter i kommunfullmäktige. Det som skedde i Karlstad var emellertid att skolstyrelsen gav sig in på ett område och öppnade möjligheter för en form av direkt demokrati genom att anmoda föräldraopinioner att ta ställning och genom att ange att deras ställningstagande skulle vara vägledande för frågan om när man skulle ha försöksverksamhet. I och med detta hade skolstyrelsen frångått de givna författningarna, och det var när frågan blev föremål för offentlig debatt och föräldrarna skulle ta ställning som man fick anledning att ifrågasätta varför det skulle vara just två tredjedels majoritet. Det är därför som jag anser att exemplet från Karlstad är viktigt när det gäller frågan om den kommunala interpellationsrätten. Jag har ju redan tidigare framhållit att det givetvis är skolstyrelsen obetaget att det beslutas om försöksverksamhet. Man hade, som sagt, i det här fallet lämnat det vanliga området.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 9 Om de statliga stödbeställningarna vid svenska varv

Industriministern NILS ÅSLING erhöll ordet för att besvara *Wiggo Komstedts* (m) den 7 december anmälda fråga, 1979/80:212, och anförde:

Herr talman! Wiggo Komstedt har frågat mig om de statliga stödbeställningarna vid svenska varv är ägnade att öka varvskapaciteten.

Frågan har ställts med anledning av att Öresundsvarvet i samband med en statlig stödbeställning har annonserat efter arbetskraft.

Riksdagen godkände hösten 1978 (prop. 1978/79:49, NU 1978/79:17, rskr 1978/79:115) vissa industripolitiska riktlinjer beträffande svensk varvsindustri. För Öresundsvarvets del innebar dessa bl. a. att antalet anställda borde minska med drygt 700 personer till 2 500 vid utgången av år 1980. Riksdagen beslöt samtidigt att de anställda vid de svenska storvarven skulle få en anställningsgaranti t. o. m. år 1980.

Under åren 1978–1979 har antalet anställda vid Öresundsvarvet minskat med drygt 300 personer. Ytterligare minskningar kommer att genomföras under år 1980 för att den nu planerade nivån skall uppnås.

Svaret på frågan är alltså nej.

Nr 66

Fredagen den
18 januari 1980

*Om de statliga
stödbeställningar-
na vid svenska
varv*

Fredagen den
18 januari 1980

*Om de statliga
stödbeställningar-
na vid svenska
varv*

WIGGO KOMSTEDT (m):

Herr talman! För ca två månader sedan behandlade riksdagen tilläggsbudgeten. I trafikskottet hade vi att bl. a. ta ställning till ett anslag på 280 milj. kr. till SJ för tidigareläggning av en beställning av en tågfärja. Det var regeringens välvillighet gentemot Öresundsvarvet i Landskrona för att klara sysselsättningen och få en smidigare avtrappning när det gäller minskningen av antalet anställda. Vi känner ju alla till att detta måste ske. SJ behövde inte färjan förrän om några år och begärde därför ytterligare 70 milj. kr. för att bygga den tidigare. Merkostnaden för byggande av färjan i Sverige i stället för vid något annat västeuropeiskt varv uppgick till ytterligare 90 milj. kr.

Genom placeringen av ordern hos Öresundsvarvet torde de svenska skattebetalarna alltså få ta på sig en stor merkostnad. Jag anser emellertid att det är helt riktigt att placera beställningen i Sverige i syfte att klara vår sysselsättning. Men den uppfattning som jag hade i mitten av december var att tidigareläggningen av beställningen av tågfärjan avsåg att klara sysselsättningen för dem som redan var anställda vid Öresundsvarvet. Därför blir man mer än förvånad när samma varv i samband med beställningen annonserar efter mer personal. Att öka antalet anställda var ändå inte avsikten.

Det finns många människor som med rätta kritiserar varvspolitikerna som den hittills har bedrivits. Den socialdemokratiska industripolitiken har ju under hela 1970-talet över lag präglats av en lät-gå-anda. Då vi nu har fått en borgerlig regering som skall handlägga frågorna, är det naturligt att människorna hyser förhoppningar om en annan politik.

Sedan frågan ställdes har vi också fått Svenska Varvs styrelses förslag, varav det framgår att det måste göras ytterligare hårda nedskärningar. Mot denna bakgrund är frågan än mer motiverad i dag än då den ställdes.

Nu säger industriministern i svaret att man under 1978/79 har minskat antalet anställda med 300 personer och att ytterligare minskningar kommer att genomföras under 1980. Det är märkligt om en minskning skall genomföras under 1980 samtidigt som man i början av det året går ut och annonserar efter mer personal.

Svaret är nej, säger statsrådet. Då vill jag fråga industriministern vilka åtgärder han planerar att vidta för att inte ytterligare nyanställningar skall göras vid Svenska Varv förrän det slutliga ställningstagandet om vår varvspolitik har gjorts.

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Jag vill erinra Wiggo Komstedt om att fram till dess riksdagen fattat ett nytt beslut om varvspolitikerna gäller självfallet det tidigare beslutet. Enligt min uppfattning – det framgår av mitt svar – har Svenska Varv uppfyllt de mål som riksdagens tidigare beslut i frågan innebär.

Jag kan förstå Wiggo Komstedts förvåning över behovet av nyanställningar. Jag känner inte till detaljerna i fallet. Det kan möjligen tänkas röra sig om speciella personalkategorier. Och jag förutsätter självfallet som industrimi-

nister att varven uppfyller de mål och utför de uppgifter som riksdagen har ålagt varvsgruppen med sitt beslut. Jag planerar självfallet inga åtgärder därutöver. Vi diskuterar, som Wiggo Komstedt väl känner till, en proposition om den framtida varvspolitiken, och riksdagens beslut med anledning av den propositionen senare under varen får bli vägledande för hur varven i fortsättningen skall lägga upp sin verksamhet.

WIGGO KOMSTEDT (m):

Herr talman! Just mot den bakgrunden att vi nu mycket intensivt diskuterar hur den svenska varvspolitiken skall se ut i framtiden är det som jag tar upp frågan. De människor som nu nyanställs kan knappast ha någon bra sysselsättningsgaranti – när vi vet att vi ytterligare måste skära ned antalet anställda ganska hårt.

Industriministern säger att han inte känner till detaljerna utan att det kan handla om speciella grupper. Det är alldeles riktigt. Jag har till Öresunds-varvet ställt frågan vad som är anledningen till annonseringen, och jag har fått svaret att man bl. a. behövde svetsare. Min uppfattning är då att man faktiskt får bedriva någon form av internutbildning bland sådana yrkeskategorier som det finns överskott av på andra områden. Eller varför inte ta den kategorin varvsarbetare från något annat svenskt varv som också har bekymmer i dag – alltså göra en omfördelning – i stället för att nyanställa? Det är väl alla rörande ense om att det inte är en bra politik, om man kommit överens om en målsättning att skära ned radikalt, och samtidigt något varv går ut och annonserar efter mer personal. Jag bedömer det som en mycket dålig sysselsättningsgaranti för de människor som i så fall får en anställning i början av 1980 och samtidigt måste lämna sin arbetsplats något halvår senare. Det får enligt min uppfattning definitivt inte innebära att vi skall lägga ut ytterligare statliga stödbeställningar, som därtill kostar åtskilliga miljoner kronor mer än de skulle ha kostat på något annat, utländskt varv.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 10 Om sysselsättningen i Jämtlands län

Industriministern NILS ÅSLING erhöll ordet för att besvara *Sven Henricssons* (vpk) den 29 november anmälda interpellation, 1979/80:87, och anförde:

Herr talman! Sven Henricsson har frågat mig om jag dels delar uppfattningen att den regionala utvecklingen i stora delar av Jämtlands län är oacceptabel, dels är beredd att helt eller delvis stödja de förslag till åtgärder berörande industridepartementet som länsstyrelsen i Jämtlands län lade fram i april 1979 eller är beredd att föreslå andra verk samma åtgärder i samma syfte.

I budgetpropositionen 1980 (prop. 1979/80:100, bil. 17) lämnas en kortfattad redogörelse för utvecklingen i olika regioner. Av den framgår

Fredagen den
18 januari 1980

*Om sysselsättning-
en i Jämtlands län*

bl. a. att befolkningstillväxten inom storstadsområden och primära centra har dämpats och att de betydande flyttningsförlusterna för de s. k. skogslänen under främst 1960-talets senare hälft har övergått i en viss nettoinflyttning under 1970-talet. Även sysselsättningsutvecklingen i skogslänen har under 1970-talet varit mer gynnsam än tidigare. Men obalansen mellan de norra och de södra delarna av landet är fortfarande mycket påtaglig och undersysselsättningen är störst bland kvinnorna. Vidare kvarstår de inomregionala obalanserna i främst skogslänen.

I budgetpropositionen har sysselsättningssituationen i olika län belysts genom jämförelser mellan länen i fråga om dels den andel av antalet invånare som står utanför den reguljära arbetsmarknaden, dels den beräknade undersysselsättningen. Vid båda jämförelserna intar Norrbottens län en särställning, men även de övriga skogslänen visar upp sämre förhållanden på arbetsmarknaden än övriga län. För Jämtlands län visar dessa jämförelser att undersysselsättningen, näst efter Norrbottens län, är störst i landet medan andelen personer som är arbetslösa, i beredskapsarbete eller i arbetsmarknadsutbildning inte är lika stor som i andra län.

Jag kan naturligtvis inte som ansvarig för regionalpolitiken vara tillfreds med de regionala obalanser som vi fortfarande har. Arbetet måste inriktas mot en regional utjämning så att människor i alla delar av landet kan få tillgång till arbete, service och god miljö.

Den regionala utvecklingen följs upp inom främst länsplaneringen och en redovisning därav sker i länsprogram och årliga länsrapporter. Länsstyrelsen i Jämtlands län lämnade – liksom de andra länsstyrelserna – under våren 1979 en länsrapport till regeringen. Jämtlands läns rapport hade formen av ett åtgärdsprogram som innehöll en rad förslag inom olika departements verksamhetsområden. Yttranden över rapporten har inhämtats från skilda statliga myndigheter. De regionalpolitiskt motiverade förslagen i länsrapporten har därefter vägts mot andra önskemål vid arbetet med den nyligen framlagda budgetpropositionen. Flertalet av de förslag som berör industri-departementets verksamhetsområde har tagits upp och tillstyrkts.

Jag följer med stor uppmärksamhet utvecklingen i Jämtland och är självfallet beredd att inom ramen för lämnade bemyndiganden och tillgången på medel pröva tänkbara åtgärder på det regionalpolitiska området för att komma till rätta med de regionala obalansproblemen.

SVEN HENRICSSON (vpk):

Herr talman! Jag tackar för svaret, där industriminister Åsling uttalar sig i allmänhet om den regionala obalansen men samtidigt säger sig vilja följa utvecklingen i Jämtland med uppmärksamhet. Tillåt mig då att till att börja med lägga fram en del allmänna synpunkter på det här bekymret.

I en passus i svaret talas förhoppningsfullt om att skogslänen inte längre har de tidigare så betydande flyttningsförlusterna. Man kan av detta förledas tro att en avgörande förbättring i det regionalpolitiska läget har inträffat i skogslänen.

Så är nu inte fallet. Det finns dock politiker som tror att den minskade

folkomflyttningen är ett tecken på förbättring och regional s. k. balans. I verkligheten kan man lika gärna se det som ett tecken på motsatsen.

I Sverige är de regionala problemen i dag större än vad de var för 15 år sedan. De gamla krisområdena – till dem hör ju Jämtland och skogslänen i allmänhet – har i många fall upplevt drastiska försämringar. Nya regionala kriser har uppstått i en rad områden. Hela den nationella situationen har blivit sämre, och flertalet regioner i landet är numera arbetslöshetsregioner. Den folkomflyttning som kännetecknar den verkliga högkonjunkturen är i dag inte möjlig. Regionkriserna fördjupas som resultat av den allmänna krisen och de tidigare så expansiva områdena har själva hamnat i en kris. Stödområdet omfattar, som framgår av en nyligen framställd karta, allt större delar av landet.

Klyftan mellan olika landsdelar då det gäller ekonomisk utveckling har alltså inte utjämnats. I min interpellation angående Jämtlands län har jag sökt beskriva den negativa utvecklingen: en starkt eftersläpande sysselsättningsgrad särskilt markerad då det gäller industrin. Kraftig undersysselsättning, ett rekordstort antal människor i skyddad sysselsättning och f. ö. svenskt rekord då det gäller andelen förtidspensionerade kan också noteras. Härtill kan läggas att födelseunderskottet är permanent. Det innebär att länet inte kan generera någon egen befolkningsökning på grund av den ogynnsamma ålderssammansättningen hos befolkningen. I länets ytterområden dominerar pensionärerna i många samhällen, och ungdomens andel minskar för varje år.

Redan nu sviktar underlaget för viktiga samhällsfunktioner. Ta t. ex. skolorna i relativt välutvecklade orter, där dessa hotas av indragning på grund av starkt minskat elevunderlag.

Det här är tecken på en fortgående utarmning och på djupgående problem. Det är inte något tillfälligt, utan det har varat länge. Det är nedslående förhållanden, som förebådar en tragisk utveckling, såvida inte en radikal vändning kan åstadkommas.

Det är inte min avsikt att göra en ingående beskrivning av den politik som har lett fram till dagens läge, men jag vill ändå erinra om att den nuvarande regionalpolitiken föddes ur den omvandling som det ekonomiska systemet undergick efter 1950. Koncentration av kapital, utglesning, folkomflyttning och storstadstillväxt gjorde det nödvändigt med en politisk attityd från statsmaktens sida. Den då regerande socialdemokratin och LO-ledningen godtog den s. k. strukturuomvandlingen och hävdade att koncentration och folkomflyttning var nödvändiga och gynnsamma åtgärder, vilka skulle leda till ökad effektivitet och bättre villkor för de anställda. Den regionalpolitik som efter hand formades under 1960-talet har i stort sett förblivit densamma även under treparti- och folkpartiregeringarna. Någon i verklig mening ny regionalpolitik har inte åstadkommits, utan verkningarna har varit marginella, och de har inte hindrat krisen. Man kan med ett vanligt använt språkbruk säga att de regionalpolitiska medlen har varit och är otillräckliga.

Indelningen i ortsentra med olika dignitet har t. ex. bidragit till en

koncentration, där centret en tid kunnat leva vidare på bekostnad av sin omgivning och mindre byar. Det där brukar kallas för inomregional rörlighet. Men hur blir det när omgivningens liv tynar bort? Hur blir det, industriministern, när dessa orter, som har fått fördelen att fungera som centra för vissa funktioner, har levt på sitt omland men detta omland inte längre förmår leva vidare? Det är just vad som nu sker framför våra ögon i stora delar av Jämtland.

Det uppkomna läget med sviktande sysselsättning och ogynnsam åldersfördelning pressar också hårt på den kommunala ekonomin. Det finns alla skäl att påminna om detta i en tid då man allt oftare – som jag tycker alltför ofta – hör attacker mot kommunerna av folk i regeringsställning som enligt andra kolleger i många fall inte har någon kommunal erfarenhet. För kommunerna – som känner de här problemen direkt – gäller det att med alla medel som kan lösas vidta olika åtgärder för att klara de många problem som är en direkt följd av den misslyckade regionalpolitiken och av den ständiga utslagningen.

Låt mig i det här sammanhanget slutligen som ett exempel nämna Strömsunds kommun i norra Jämtland. Skattekraften där är låg: 214 kr. per invånare, att jämföra med Danderyd, där den är 446 kr. – Danderyd är ju ett extremexempel åt andra hållet. Men så har Strömsund också en skatt på 32:70, vilket är landets högsta, om jag är riktigt informerad. Från den kommunen har sedan länge den bästa exportvaran varit ungdom, och då de ungdomar som varit mest välutbildade.

Man får inte heller förvåna sig över att de som har arbete i Strömsund många gånger funderar på att flytta, då inkomstskatten på andra mera gynnade orter kan vara flera tusen kronor lägre per år.

Vad händer nu om vi får en påtaglig förbättring av den korta konjunkturen? Ja, det är bekräftat att AMS redan nu bevakar varje tecken på att det skall bli ett konjunkturuppsving och håller igen på sina insatser. Om jag inte är fel dunderrättad, så är avsikten nu t. ex. att AMS skall dra in det särskilda stödet till kommunerna för att ordna jobb åt ungdomar. Det är ett tecken på att man förstärker beredskapen för att vid en eventuell konjunkturuppgång kunna tillgodose efterfrågan på arbetskraft i olika delar av landet. Jag betecknar risken för en ny flyttlasspolitik som stor. Många är oroliga för en sådan politik.

Vi behöver en mer styrande regionalpolitik för att planmässigt utveckla regionerna. Det måste vara alternativet till den förslumning av stora områden av vårt norrländska inland som vi nu upplever. Det är inte en fråga om socialpolitik, att hjälpa till att klara problem i en strukturomvandling. Det är fråga om att utveckla en landsända som i stället kunde bli en tillgång för vårt land med de stora slumrande värden som här finns.

Jag vill sluta med att ställa ett par frågor som rör det här länsprogrammet som regeringen har fått ta del av. Jag vill ta upp detta med vägprojekten. Man har från länshåll föreslagit att elva vägprojekt skulle bli föremål för särskilda insatser från staten, därför att de är verkligt angelägna för att stimulera övriga verksamheter i samhället. Vi vet vad infrastrukturen betyder.

Beträffande dessa elva vägprojekt har jag en intressant fråga. I Frostviken finns ett sådant projekt som skulle underlätta för gruvdrift och turism, och jag är intresserad av att höra industriministerns syn på detta vägprojekt med hänsyn till den industriella aspekten. Kan det vara angeläget att söka hjälpa till med att få en tidigareläggning av detta projekt som rör Stora Blåsjön och Ankarvattnet?

En andra fråga gäller Krokoms och det trämekaniska centrum, som ofta har kallats "pilotanläggning för vidareförädling av sågat virke". Länets enda massaindustri är nedlagd, och vi har inte fått någon ersättningsindustri för de 230 jobb som försvann. Det skulle vara verkligt intressant att få höra om det är möjligt, och om industriministern utifrån statens auktoritet kan medverka till att vi äntligen får en industri för sågning av virke och utveckling av trämekanik just i det här området.

Slutligen vill jag tillägga att den träfiberindustri som vi har i Pilgrimstad är i farozonen, och det är med oro som de berörda och länsmyndigheterna ser på framtiden för även denna inte så särskilt stora men ändå så betydelsefulla anläggning i den delen av länet.

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Jag kan hålla med Sven Henriksen om att man inte får förledas tro att slaget om den regionala balansen är avgjort i och med att utflyttningen har bromsats upp. Den utveckling av åldersstrukturen i skogslänen, och inte minst då i Jämtland, som fortlöpande sker är naturligtvis oroande – i fråga om undersysselsättningen är Norrbotten det mest flagranta exemplet, men det gäller även skogslänen i övrigt.

Vi kan dock konstatera att den typ av strukturanpassning som vi upplevde inom näringslivet här i landet under 1950- och 1960-talen, med en brutal utflyttning från skogsbygderna, inte längre är möjlig att genomföra. Det finns en bred politisk överensstämmelse i uppfattningen att strukturförändringar i näringslivet måste man försöka klara utan att de sysselsättningsmässiga konsekvenserna blir alltför brutala. Det är väl litet grand av det som borde prägla också den varvsdebatt vi hade här i kammaren i går och som vi något tangerat i dag. Nu kräver nog solidariteten i samhället att man avdelar tillräckliga resurser för utvecklingen, som jag ser det, framför allt i Norrbotten men också naturligtvis i övriga skogslän, däribland Jämtland.

När Sven Henriksen säger att det inte har skett några större förändringar i regionalpolitiken är jag emellertid inte överens med honom längre. Det är fel. Här har redan med regeringen Fälldin nr 1:s tillträde hösten 1976 kommit till nya moment som nu också successivt ger resultat.

Först och främst har dialogen mellan regionala och centrala myndigheter förbättrats. Det är inte bara så att länsplaneringsarbetet aktiverats och att man har tillskapat speciella arrangemang, typ Norrbottendelegationen, för att främja den här dialogen. Nej, ökat ansvar och ökad kompetens finns nu hos de regionala myndigheterna genom att länsstyrelserna har speciella medel till sitt förfogande för utvecklingsfrågor, genom att utvecklingsfonderna har konstruerats så att de är regionala och självständiga organ etc.

Dessutom har det skett en markant förbättring när det gäller glesbygdspolitik, och det har genom riksdagens beslut i fjol också skett en förbättring av den allmänna regionalpolitiska instrumentarsenalen.

Här har också de mindre orterna fått en chans genom de kommunala industrihusen, och vidare har en ny syn på jordbruket brutit igenom. Jordbrukets roll ur regionalpolitisk synpunkt har omvärderats i den här regeringens regi, och det har också sin stora betydelse för den genuina glesbygden i Jämtland. Ja, t. o. m. upprustningen av Sven Henriessons och mitt gemensamma gamla skötebarn inlandsbanan fortgår ju. Det har alltså kommit någonting nytt in i regionalpolitiken och i attityden till de här bygderna. Nu gäller det att bygga vidare på den nya förståelsen för dessa alldeles speciella problem.

Om jag fokuserar intresset, liksom Sven Henriesson gör, på Ströms kommun, så är ju problemen där karakteristiska för den här inlandsregionen. Där gäller det, som jag ser det, framför allt att i ökad omfattning skapa förutsättningar för etablering av främst mindre företag. Industricentrat har fått en ny uppgift också genom att det kan arbeta mera som ett direkt industrihotell för enmansföretagare. Utvecklingsfonden i Jämtland har en stor uppgift när det gäller att försöka se till att man suger upp den arbetskraft som finns.

Får jag sedan gå in på de mera konkreta frågorna som Sven Henriesson ställer.

Först och främst är Sven Henriesson rent allmänt intresserad av att få veta vad regeringen har gjort åt de propäer som har kommit från länsstyrelsen i Jämtlands län i den stora länsrapporten. Där har det ju skett ganska mycket. Det är inte bara så att man har anslagit speciella pengar till turistprojekt, utan man har också systematiskt försökt gå igenom det förslag till åtgärder som länsstyrelsen lagt fram. Det har föranlett åtgärder inte minst i den budgetproposition som riksdagen nu har fått. Men det kommer också fortlöpande ytterligare insatser.

Får jag bara erinra om några saker.

Kravet på att industricentrumläggningen i Strömsund skulle byggas ut för minst 300 arbetsplatser är nu tillgodosett.

Förslaget om lokaliseringstöd för uppförande av kommunala industrilokaler har också blivit ett inslag i den allmänna regionalpolitiken.

Det trämekaniska centrum i Krokom som Sven Henriesson speciellt efterlyste är beroende av NCB:s ställningstagande till nybyggnad av sågverket i Hissmofors. Jag hoppas att det blir möjligt att ta ett beslut där inom kort. Min bestämda uppfattning är i varje fall att det finns utrymme för ett nytt sågverk i Hissmofors och att det sågverkets produktion då bör kunna bilda basen för en förädlingsindustri.

När det gäller frågor om stubbflisanläggning och termomekanisk industri i Hissmofors är det projekt som bör kunna utredas vidare inom ramen för de medel som länsstyrelsen har tilldelats.

Kravet på särskilda insatser inom Mittnordprojektet har vi i viss mån tillgodosett i budgetpropositionen.

Kravet på speciella insatser för de mindre företagen, som länsstyrelsen ställer, kan tillgodoses inom ramen för de medel som industriverket, utvecklingsfonden och länsstyrelsen har fått.

Kravet på att SVETAB:s lokalkontor i Östersund skall bemannas är något som jag tycker SVETAB skall noga beakta. Det finns möjligheter för SVETAB att av eget initiativ tillgodose det önskemålet.

Frågan om inrättandet av ett regionalt utvecklingsbolag för Jämtland är nu under utredning. När utredningen är klar, vilket den blir inom kort, är jag beredd att återkomma med ett mer konkret förslag om inrättande av ett utvecklingsbolag för Jämtlands län.

Det har alltså hänt ganska mycket sedan länsstyrelsen lämnade sin långa önskelista. Får jag sedan beträffande en fråga som Sven Henriesson ställde utanför listan så att säga, nämligen frågan om vägprojektet i Frostviken, som har nära sammanhang med utnyttjandet av gruvfyndigheterna i Blåsjön, säga att den har aktualiserats av länsstyrelsen. Landshövdingen i Jämtlands län har nyligen uppvaktat mig i detta ärende, och det är under beredning i departementet. Min personliga uppfattning är att det är ett angeläget projekt, och jag hoppas att det skall finnas möjligheter inom en inte alltför avlägsen framtid att hitta lösningar på hur man kan gå vidare med både vägprojektet och gruvprojektet.

SVEN HENRICSSON (vpk):

Herr talman! Det är klart att vi inte skall glömma bort att notera de tillmötesgåenden som har skett när det gäller den förslagslista som länsmyndigheterna har lagt fram. Det vore ju orättvist att inte erkänna att dessa krav och förslag på vissa punkter har fått en seriös behandling och även blivit välvilligt bemötta. Jag är också tillfredsställd med att industriministern uttrycker en så stark oro för vad som håller på att inträffa. Men när han sedan övergår till att beskriva hur mycket bättre det har blivit tycker jag inte att det stämmer med min egen erfarenhet på ort och ställe. Visst kan jag medge att volymen på insatserna har ökat, men insatserna har inte ändrat sin i huvudsak socialpolitiska karaktär. De stämmer ganska bra överens med grundsynen att man skall göra förändringar i s. k. socialt acceptabla former, som det heter i olika sammanhang.

Det är dock inte det saken gäller. Vad vi behöver i länet är en avgörande förändring i en situation där vi håller på att helt gå under i stora områden: jag tänker då på de vidsträckta delar som ligger utanför de stora centra. Vi behöver åtgärder som radikalt tryggar underlaget för service och gör det möjligt för oss att få behålla vår skola, vår handelsbod, vår poststation eller vad det nu kan vara. Ty försvinner möjligheterna att leva i dessa bygder, försvinner också möjligheterna att få denna service.

Jag medger att detta inte är ett problem enbart i vårt län, men när 15 % av dem som frågar efter jobb är ställda utanför den normala arbetsmarknaden och nu med hjälp av olika konstlade åtgärder så att säga håller hakan över vattnet, då är det någonting som inte fungerar som det skall. Jag tycker att det är synnerligen angeläget att här framhålla för industriministern – såsom

jämtlänning känner han också till problemen – att vi måste finna vägar, inte bara för att lösa problemen i Östersund och dess omgivningar med deras centrala orter, utan framför allt behöver vi få tillbaka en levande landsbygd i vårt län.

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Förutsättningen för att det skall bli bättre och för att Sven Henricssons och mina strävanden skall bära frukt är att man kan avdela resurser för att utveckla näringslivet – det är sysselsättningen som är det avgörande. Där har faktiskt som jag ser det skett en avgörande förbättring, eftersom samhället nu har en helt annan resursarsenal när det gäller att främja utvecklingen i en genuin glesbygd. Dessutom finns det här i kammaran uppenbart en ny resonans och förståelse för svårigheterna i dessa bygder – något som jag tycker att Sven Henricsson och jag skall diskontera; det gäller för oss som representerar dessa bygder att tillsammans komma med de uppslag och de krav som är nödvändiga, att föra den dialog med den centrala statsmakten som skall utlösa och skapa de resurser som vi behöver för en positiv utveckling. Därvidlag är jag faktiskt ganska optimistisk. Vi måste alla hjälpas åt med detta.

Jag tycker att man här också bör notera vad som totalt händer i samhällsutvecklingen. Den nya synen på energipolitiken innebär ju också att bygder som dessa, särskilt då glesbygden, har fått en ny chans med de alternativa energikällor man här har till sitt förfogande och de möjligheter det ändå innebär att kunna utnyttja dessa. Centerpartiet i Jämtlands län har ju ett energipolitiskt program som visar att om man utnyttjar de inhemska energikällorna, vilket är såväl kommersiellt som tekniskt möjligt med en relativt omgående verkan, skulle detta innebära 1 200 nya jobb i Jämtlands län, framför allt då i den genuina glesbygden. Möjligheterna finns, och det gäller alltså att ta dem till vara.

SVEN HENRICSSON (vpk):

Herr talman! Jag skall fatta mig kort. Deklarationen om att vi nu har en helt annan resursarsenal är glädjande. Jag vill då uttrycka förhoppningen om att dessa resurser verkligen sätts in för att åstadkomma en radikal förändring av situationen i vårt län. Av budgetpropositionen kan jag dock inte utläsa så mycket om dessa resurser. Jag tänker på kommunerna, för vilka man förutskickar en åtstramning för att åstadkomma bättre möjligheter att klara finanserna. Även på andra punkter återspeglar inte budgetpropositionen att man sätter in denna resursarsenal. Jag hoppas därför att vad industriministern här säger till slut kommer att leda till att vi får en mera positiv utveckling. Men jag ställer mig synnerligen skeptisk till resultatet om det skall gå vidare som det hittills har gjort.

Överläggningen var härmed avslutad.

Fredagen den
18 januari 1980

Industriministern NILS ÅSLING erhöill ordet för att besvara *Johan Olssons* (c) den 18 december anmälda interpellation, 1979/80:110, och anförde:

Herr talman! Johan Olsson har frågat mig om jag är beredd att företa en översyn av bestämmelserna om lånesäkerhet hos de regionala utvecklingsfonderna och tillämpningen av dessa i syfte att stimulera nyföretagande och utveckling av befintlig mindre och medelstor industri.

Bestämmelserna om lånesäkerhet återfinns i förordningen (1978:506) om statligt kreditstöd genom regional utvecklingsfond. De är så utformade, att resp. utvecklingsfond har stor frihet att besluta om vilka säkerheter som skall krävas. Detta ligger i linje med uppfattningen att utvecklingsfonderna skall vara länsorgan med stor självständighet och med eget ansvar för förlusttäckningen av lånen. Jag räknar dock med att utvecklingsfondernas styrelser fäster uppmärksamhet vid de intentioner som har kommit till uttryck i riksdagens beslut med anledning av den s. k. småföretagspropositionen (prop. 1977/78:40, NU 1977/78:34, rskr 1977/78:110).

Som Johan Olsson framhåller i sin interpellation är syftet med utvecklingsfondernas långivning att ge krediter till utvecklingsbara småföretag som saknar bankmässiga säkerheter. Om ett företag kan ordna finansiering på den allmänna kreditmarknaden under normala marknadsmässiga villkor, skall fonderna inte – annat än i undantagsfall – bevilja lån. Avsikten är alltså, att fonderna vid sin kreditprövning inte i första hand skall ta hänsyn till vilka lånesäkerheter som erbjuds. Avgörande om lån skall lämnas eller ej bör ske på andra grunder, främst om verksamheten har eller bedöms få tillfredsställande lönsamhet. I de fall lån lämnas bör dock bästa tillgängliga säkerheter i form av pantbrev och inteckningar ställas för lånet.

Personlig borgen skall i regel ställas av ägare till fåmansbolag. Syftet med kravet på personlig borgen är inte i första hand att förstärka realsäkerheterna, utan att borgensmannen anstränger sig att trygga en gynnsam utveckling för företaget. Det syftet kan nås även med beloppsmässigt begränsat borgensansvar. En sådan begränsning bör kunna ske i många fall. Borgen av anhöriga till ägare får krävas endast i undantagsfall. Det bör observeras att en företagares risk i dessa fall blir utomordentligt stor såsom skattereglerna är utformade. Ett företag kan skriva av ett engagemang på ett misslyckat projekt eller en insolvent kund med obeskattade medel. En företagare däremot kan inte göra avdrag för ett infriat borgensåtagande, eftersom det betraktas som en kapitalförlust. Det kan därigenom lätt förstöra hans och familjens ekonomi.

När det gäller frågan om översyn av bestämmelserna vill jag erinra om att riksdagen nyligen har bifallit en motion av bl. a. Johan Olsson om utredning av de mindre och medelstora företagens finansiella situation (mot. 1979/80:25, NU 1979/80:10, rskr 1979/80:62). Jag anser att det är lämpligt att i det sammanhanget pröva om bestämmelserna om utvecklingsfondernas lånesäkerhet behöver preciseras.

*Om utvecklings-
fondernas lånesä-
kerheter*

Fredagen den
18 januari 1980

*Om utvecklings-
fondernas lånesä-
kerheter*

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

JOHAN OLSSON (c):

Fru talman! Jag vill till industriministern framföra ett tack för svaret på min interpellation. Anledningarna till min fråga är flera, bl. a. skiftande erfarenheter av fondernas handläggning av frågor om säkerhet för lån till företag. På den punkten har man framfört kritik från företagarehåll. Man anser att utvecklingsfonderna i många fall har ställt alltför hårda krav på säkerhet, och man har framhållit att bankerna numera ofta tillämpar lika liberala säkerhetsregler som utvecklingsfonderna.

Av svaret framgår att fonderna har stor självständighet i sin prövning och vidare att avgörande för lån är inte säkerheten som sådan, utan om företaget bedöms få lönsamhet i sin framtida verksamhet. Man bedömer alltså produkten och, förutsätter jag, personen i stället för att beloppsmässigt räkna fram säkerheten. Det framgår också att utvecklingsfonderna inte skall tillämpa bankmässiga säkerhetskrav och att borgen av anhöriga inte kan krävas annat än i undantagsfall.

Det framgår slutligen att en översyn av bestämmelserna lämpligen kan ske i samband med den utredning om de mindre och medelstora företagens finansiella situation som riksdagen nyligen beställt i anledning av en motion.

Sammanfattningsvis vill jag säga att det är bra med denna kartläggning av – eller kanske bekräftelse på – de riktlinjer som drogs upp när man startade utvecklingsfonderna.

Syftet med utvecklingsfonderna var ju att främja nyföretagande och utveckling i den mindre och medelstora industrin, och det är ju ett väsentligt mål att arbeta för. Det framstår som allt angelägnare att bygga ut näringslivet med hänsyn till sysselsättning, ekonomi och handelsbalans – och av många andra skäl. Man är i stort sett enig numera på olika håll. Jag kan notera ett betydligt ökat intresse för att bygga ut den del av näringslivet som omfattar de mindre och medelstora företagen. Olika utredningar har också sagt att i framtiden är de flesta jobben att finna inom småföretagssektorn. Det gäller att samla upp vad idérika människor – uppfinnare och andra – kan prestera i form av nytänkande, nya produkter, nya processer och satsningar på olika företag för att producera varor och tjänster.

Jag vill i detta sammanhang gärna ge en komplimang till industriministern, som arbetade fram småföretagarpropositionen i slutet av 1977. Fortfarande minns man ute i landet med glädje denna stora satsning på de mindre företagen. Totalintrycket är ju fortfarande positivt när det gäller dessa utvecklingsfonder.

Något som har väckt särskilt intresse är att man fått tillfälle att bevilja produktutvecklingslån. Man decentraliserade ju den här verksamheten från statens utvecklingsfond. Det har uppskattats i hög grad ute i länen, och intresset för denna form av lån stiger. Det är ju ett sätt att tillhandahålla riskpengar till nya projekt.

*Om utvecklings-
fondernas lånesä-
kerheter*

Vi är väl överens om att det är enorma krav som ställs på unga företagare som vill framåt och som vill utveckla sin verksamhet. I många fall lämnar de en trygg anställning och tar på sig skulder och förpliktelser som sätter familjens framtida ekonomi på spel – och ofta även anhörigas ekonomi. Det framgår också av interpellationssvaret att industriministern har uppmärksammat detta problem – att skattebestämmelserna är särskilt ogynnsamma för enskilda personer och enskilda företag när det gäller denna risktagning.

Men fortfarande finns det dess bättre människor av den här typen – som drivs av lusten att skapa något, att ge arbete, att utveckla en idé, att erbjuda något nytt eller kanske göra en insats för sin hembygd. Det är sådana människor vi behöver, och de måste uppmuntras.

Det är mot den bakgrunden som jag vill ifrågasätta om inte risktagandet inom utvecklingsfonderna måste öka. Jag vill betona det progressiva i dessa satsningar. Vi hörde nyss en debatt om regionala svårigheter, och vi vet att statsmakterna måste offra enorma belopp för att uppehålla verksamhet som kanske ändå inte ger någon ny sysselsättning för framtiden. Vi lägger ned mycket stora belopp på arbetsmarknadsåtgärder – för att förmedla arbetstillfällen – och långt mindre på att skapa de nya jobben. Jag tycker att det är en sned fördelning. Här borde man försöka tänka om, särskilt när det gäller de svaga regionerna.

Industriministern har i budgetpropositionen sagt att man vid fördelning av medel mellan olika delar av landet måste ta stor hänsyn till de regionala problemen, och det vill jag starkt instämma i.

Men här har vi också problemet med lånesäkerheten. Jag tror att det på sikt är nödvändigt att utvecklingsfonderna känner statens medansvar när det gäller risktagandet. Att ha utvecklingsfonder med självständighet är i och för sig en väldigt bra idé, och jag tror att det kommer att leda till ett effektivare och rationellare arbete för fondernas del. Men i längden kommer det att innebära att man i varje fall i de svagare områdena i landet känner en press på sig att gå in med lån också när utsikterna till lönsamhet är små. Det innebär att riskerna blir stora. Om fonderna själva på sikt skall ta de ekonomiska riskerna är det möjligt att det blir ett mer dämpat engagemang från deras sida.

Jag tror att det vore bra om statsmakterna visade en positiv attityd gentemot utvecklingsfonderna när det gäller risktagandet, så att fonderna verkligen kunde känna att de har statsmakterna bakom sig när de satsar pengar på projekt som de tror är bra men som kanske ibland kan misslyckas. I min interpellation har jag berört gällande bestämmelser om säkerheter för lån. I och för sig är det inte så mycket att säga om dessa. Bestämmelserna medger ju vida ramar. Men vad som här är viktigt är tillämpningen av dessa. Såvitt jag kan bedöma har industriministern inte sagt sin mening när det gäller just tillämpningen av dessa bestämmelser i den praktiska hanteringen. Min åsikt är att man bör göra en utvärdering av den här verksamheten. Man bör inhämta företagets och företagsorganisationernas synpunkter i det här läget. Det är bra att fonderna har självständighet och att de kan handla med

*Om utvecklings-
fondernas lånesä-
kerheter*

de lokala problemen för ögonen. Men jag tror att det är olyckligt med alltför stor spridning i sättet att handlägga säkerhetsfrågorna – det kan skapa irritation. Vi vill inte ha bestämmelser som medverkar till en åtstramning av fondernas handlingsfrihet. Men bör ta fram ett brett underlagsmaterial som möjliggör en enhetligare bedömning av fonderna. Det är väl närmast den frågan som jag här vill komplettera min framställning med: Är industriministern intresserad av att medverka också i en sådan utvärdering som skulle ge ett bättre och vidare underlag för säkerhetsbedömningen i utvecklingsfonderna?

Industriministern NILS ÄSLING:

Fru talman! Får jag då svara på den sista frågan först och säga att jag självfallet är beredd att medverka till att ett sådant underlagsmaterial tas fram. Jag ser också möjligheten att i samband med den aviserade utredningen få noggrant gå igenom och utvärdera de erfarenheter som finns. Det pågår f. ö. redan ett arbete i den riktningen i industridepartementets egen regi.

Jag tror att Johan Olsson och jag är överens om att det viktiga är att utvecklingsfonderna behåller och utvecklar sin karaktär av självständiga regionala organ, som utifrån sina bestämda förutsättningar bör vara bättre skickade än något annat organ att bedöma kreditrisker och därmed förenliga relationer med företagen.

Jag vill också vitsorda att jag i årets budgetproposition inte bara har deklarerat att man vid medelstillsdelningen till de regionala utvecklingsfonderna skall ta stor hänsyn till deras regionalpolitiska betydelse, utan jag har t. o. m. sagt att man skall ta avgörande hänsyn till de regionala förhållandena vid medelstillsdelningen. Däri ligger ju att jag inser utvecklingsfondernas stora och strategiska betydelse också när det gäller att utveckla företagandet i de mest industrifattiga delarna av vårt land. Självfallet ökar därmed anspråken på säkerhet. Fonderna kan få ikläda sig ett ökat risktagande, men det får då ske inom den tillgängliga ramen. Jag tror inte att man därför på något sätt skall påverka utvecklingsfondernas karaktär av självständiga organ och därmed förändra deras möjligheter att självständigt ta kreditrisker. Även om vi med ett nytt litet instrument, som vi satt i utvecklingsfondernas händer – dvs. deras möjligheter att teckna garantier – har fått en riskdelning på 50/50 mellan stat och utvecklingsfonder, så får i den primära kreditgivningen via utvecklingsfonderna allt framgent, som jag ser det, utvecklingsfonderna vara de organ som också skall stå för kreditriskerna eftersom de har de bästa möjligheterna att bedöma situationen.

JOHAN OLSSON (c):

Fru talman! Jag vill tacka för de kompletterande synpunkterna. De utgör en form av deklaration som jag tror är mycket värdefull för den fortsatta handläggningen. Industriministern är dels positiv till en sådan utredning som jag uttalade önskemål om, dels till att fonderna måste ta risker.

Förslaget om garantin i budgetpropositionen är bra och värdefullt. Denna

låneform kommer att öka samverkan i länen mellan olika kreditinstitut – en samverkan som jag tror blir välgörande. Låneformen innebär också att staten tar en del av risken. Från centerhåll väcktes för ett år sedan en motion där det föreslogs att staten skulle ta en del av risken på produktutvecklingslånen. Det problemet kan nu anses vara delvis löst, men jag tror att vi måste titta ytterligare på denna fråga.

I det län som jag kommer från har intresset för dessa produktutvecklingslån varit stort. Vi har fördelat 23 % av lånesumman på sådana lån. Det kanske är alltför mycket och alltför riskabelt. Genomsnittet i landet var under det föregående året 11 %. Men vi har satsat på idéer som enligt vår mening inte får stanna upp utan måste få chansen att utvecklas.

Jag vill också framhålla ytterligare en sak när det gäller bedömningen av riskerna för den enskilde företagaren. Han har för det första i regel måst skaffa ett eget kapital. Om han inte själv har kapitalet kanske han belånar sitt hus, om han har ett sådant. Han kan också gå till sina grannar och vänner för att försöka få ett bottenkapital som han kallar för eget kapital. För det andra måste han ställa säkerheter för de ovanpå det egna kapitalet liggande banklånen. Det är först därefter som utvecklingsfonderna kommer in. Det är då mycket angeläget att hänsyn tas till det totala risktagande som påläggs denna företagare. Det kan vara svårt att åstadkomma en rimlig användning, men om vi vill nå framsteg på detta område tror jag att vi måste angripa problemet. Vi måste också titta på den skatteproblematik som antyds i svaret.

Jag vill uttala förhoppningen att den attityd som industriministern har visat i svaret skall nå ut till fonderna och att vi kan prioritera åtgärderna mot progressiv och framsåtsiktande – inte bara upprätthållande – verksamhet som kan ge utdelning i form av bättre ekonomi, högre sysselsättning och kanske en bättre handelsbalans. Detta gäller inte minst i de svagare regionerna, där de små företagen egentligen är det enda hoppet. Det hjälper inte med en regionalpolitik som är aldrig så bra, om vi inte har något som bildar det materiella innehållet i den. Och det är småföretagen och deras verksamhet som vi här har att satsa på.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 12 Om strålskyddet inom sjukvården

Statsrådet ELISABET HOLM erhöll ordet för att besvara *Margot Håkansson* (fp) den 14 december anmälda interpellation, 1979/80:107, och anförde:

Fru talman! Margot Håkansson har frågat dels om jag kan medverka till att kompetensregler utarbetas och fastställs för personal som arbetar med joniserande strålning, dels vad jag avser att göra för att förbättra kontrollen av röntgenutrustning i samarbete med jordbruksdepartementet som handhar statens strålskyddsinstitut, dels hur strålskyddet för patienter och personal

kan förbättras och dels om jag kan medverka till att en registrering kommer till stånd av alla röntgenundersökningar som varje individ utsätts för.

Enligt strålskyddslagen (1958:110) fordras tillstånd av strålskyddsmyndigheten, statens strålskyddsinstitut, för att inneha röntgenutrustning och för att bedriva radiologiskt arbete. Den som bedriver sådant arbete är skyldig att vidta allt som – med hänsyn till arbetets natur och personalens yrkesvana – kan göras för att förebygga skador av strålningen. Inom sjukhusen är det i regel klinikchefen för röntgenavdelningen eller radioterapeutisk avdelning som har det direkta ansvaret för verksamheten.

Strålskyddsinstitutet ger fortlöpande ut föreskrifter, anvisningar och råd om användningen av röntgenutrustning och annan teknisk utrustning som sänder ut joniserande strålning. Särskilda tillsynsmän inom institutet inspekterar verksamheten.

Socialstyrelsen har i egenskap av tillsynsmyndighet för sjukvården att se till att säkerheten för patienterna är tillfredsställande. Detta sker genom inspektion och överläggningar med huvudmän och personal. Styrelsen ger också ut råd och anvisningar i ämnet. Jag vill här erinra om att socialstyrelsen i en kungörelse, SOSFS (M) 1978:26, om ansvar för medicinteknisk utrustning i sjukvården m. m. ingående behandlat sjukvårdshuvudmännens och medicinalpersonalens ansvar i samband med sådan utrustning. Styrelsen anför att det följer av huvudmännens ansvar för att sjukvården bedrivs ändamålsenligt att huvudmannen tillhandahåller nödvändiga resurser. Personal med erforderlig teknisk kompetens måste anlitas för att granska och godkänna ny utrustning samt hålla den funktionsduglig. Detta gäller naturligtvis i hög grad radiologisk verksamhet. Huvudmannens arbetsgivaransvar innebär också att arbetsskyddsaspekter måste beaktas. Socialstyrelsen understryker också behovet av utbildning av personal som handhar medicinteknisk utrustning. Styrelsen erinrar om att det ingår i det administrativa ansvar som läkare i överordnad ställning har att ansvara för att apparatur används rationellt och att underställd personal har erforderlig kompetens för att handha den.

I svar på en interpellation i samma ämne av Margot Håkansson i januari 1979 lämnades en ingående redogörelse för de åtgärder som vidtagits för att förbättra strålskyddet inom hälso- och sjukvården. Jag vill därför nu endast redogöra för utvecklingen inom det aktuella området sedan dess.

Strävandena på centralt håll att förbättra strålskyddet har fortsatt under år 1979. Sålunda har Landstingsförbundet i en särskild cirkulärskrivelse i maj 1979 informerat sjukvårdshuvudmännen om strålskyddsproblemen och särskilt pekat på behovet av periodisk tillsyn av röntgenapparatur och ersättning av försliten material så att onödigt höga strålrisker kan undvikas för patienter och personal. Vidare har sjukvårdens och socialvårdens planerings- och rationaliseringsinstitut (Spri) beslutat att starta ett projekt som syftar till att förbättra strålskyddet inom sjukvården. Strålskyddsinstitutet och socialstyrelsens samarbetsgrupp för patientstrålskydd har fortsatt sitt arbete, och dessa myndigheter avser att snarast komma ut med ett gemensamt nytt cirkulär i ämnet. Socialstyrelsen har också så sent som i

december 1979 i en särskild skrivelse till strålskyddsinstitutet tagit upp frågan om kompetensen hos personal som arbetar med joniserande strålning och därvid understrukit vikten av att det inom röntgendiagnostisk verksamhet alltid – vid sidan av sakkunnig läkare – måste finnas assisterande personal som är väl förtrogen med apparaturen och genomförandet av undersökningarna.

För tillstånd att bedriva radiologiskt arbete inom röntgendiagnostisk verksamhet bör enligt socialstyrelsens uppfattning i normalfallet krävas specialistkompetens i röntgendiagnostik. I sådana fall där detta krav skulle te sig ovanligt – exempelvis vid mindre vårdcentraler i glesbygd med långa avstånd – bör enligt styrelsens förslag krävas att det finns tillgång till specialistkompetent röntgenläkare, t. ex som konsult, och sakkunnig personal för träning av röntgenpersonal och tillsyn av apparatur. Motsvarande krav bör enligt styrelsens mening gälla för sjukvård som bedrivs i privat regi. Detta innebär en betydande skärpning av kraven för radiologisk verksamhet. Enligt vad jag har inhämtat räknar strålskyddsinstitutet med att kunna ta ställning till socialstyrelsens förslag under de närmaste månaderna. För egen del anser jag att vi bör avvakta resultaten av detta arbete och vad som i övrigt görs för att förbättra strålskyddet, innan initiativ tas till andra åtgärder av tvingande karaktär, t. ex. preciserade kompetensregler för olika personal-kategorier.

Kontrollen av röntgenutrustning har successivt förbättrats under senare tid. Allt flera landsting har anställt sjukhusfysiker med uppgift att bl. a. svara för teknisk tillsyn av apparatur. Ett flertal sjukvårdshuvudmän har i egen regi börjat se över rutinerna för handläggning av strålskyddsfrågorna. I flera fall har man planer på att införa periodiska kontrollmätningar som en del av röntgenassistenternas arbetsuppgifter. Det är enligt min mening angeläget att dessa strävanden fortsätter.

När det gäller frågan om registrering av alla röntgenundersökningar som en individ utsätts för är det tveksamt om en sådan särskild registrering på individbasis har fördelar som uppväger de betydande kostnader för huvudmännen som registreringen medför. Nuvarande patientjournaler innehåller i regel tillräcklig information för att man vid behov skall få besked om patientens stråldos. En registrering av stråldoser kan f. ö. lätt bli missvisande och kommer sannolikt inte nämnvärt att förbättra noggrannheten i dosuppskattningen.

Av stor betydelse för såväl patientstrålskyddet som personalstrålskyddet är de nya undersökningsmetoder som vuxit fram under senare år. Här kan erinras om ultraljudsdiagnostikens och endoskopins ökande betydelse. Undersökningsmetoder som dessa medför avsevärt minskad belastning av joniserande strålning. I detta sammanhang bör också datortomografin nämnas. Den har medfört att vissa särskilt dosbelastade undersökningsmetoder som innebär komplikationsrisker i hög grad kunnat ersättas. Den snabba tekniskt vetenskapliga utvecklingen kan väntas ge oss ytterligare alternativ till röntgenundersökningar.

Det bör här också nämnas att socialstyrelsens och strålskyddsinstitutets

informationsinsatser beträffande strålskyddet och strävandena under 1970-talet att begränsa den tidigare röntgenexpansionen synes ha varit mycket framgångsrika. Den totala röntgenvolymen har minskat under senare år. Skärpta indikationer för att använda röntgendiagnostik har börjat tillämpas, och angelägenheten av att hålla stråldoserna vid varje undersökning låga beaktas numera allmänt.

Jag vill här erinra om de lokala röntgenkommittéer som efter rekommendation av socialstyrelsen och strålskyddsinstitutet har börjat inrättas inom vissa landstingsområden med uppgift att samordna röntgenverksamheten och bevaka strålskyddsfrågor. Dessa kommittéer bör kunna spela en viktig roll i strävandena att förbättra strålskyddet och motverka onödig användning av röntgenstrålning.

Av vad jag har anfört framgår att åtskilligt har gjorts för att förbättra strålskyddet inom sjukvården. Jag är samtidigt väl medveten om att mycket återstår att göra. Enligt min mening måste de problem som är förknippade med röntgenverksamhet angripas på bred front med en rad olika åtgärder. Några enkla lösningar finns inte. Jag är förvissad om att de berörda ämbetsverken och sjukvårdshuvudmännen kommer att göra vad som är möjligt utan att störa den sjukvårdande verksamheten för att förbättra strålskyddet för patienter och personal.

MARGOT HÅKANSSON (fp):

Fru talman! Jag vill först tacka statsrådet Holm för svaret.

På de viktiga punkterna är svaret tyvärr inte så konkret som vore önskvärt. Det är tredje gången jag interPELLERAR i denna angelägna fråga, och jag vågar dess värre inte tro att det är sista gången. Jag har också motionsvägen försökt flytta fram positionerna för att få ett bättre strålskydd för patienter och personal. Visst har det hänt en del som har förbättrat säkerheten inom strålskyddet, men det återstår oändligt mycket, och bristerna är fortfarande stora. Tillstånd saknas, utrustning kontrolleras inte, utbildning saknas eller är bristfällig, och både patienter och personal utsätts för onödig och farlig strålning.

En arbetsmiljögrupp inom Svenska hälso- och sjukvårdens tjänstemannaförbund, SHSTF, har med hjälp av förbundets länsavdelningar gjort en undersökning över hela landet under år 1979. Undersökningen har visat att det finns ett bristande intresse hos arbetsgivarna – i vissa fall har det varit svårt för SHSTF att få fram uppgifter. Underhåll och service av utrustningen har missköts på många håll. Ofta har det dröjt länge efter kontrollen av apparatur innan felen åtgärdats. I flera fall har hänvisats till kontroller som statens strålskyddsinstitut, SSI – som i dag är ansvarigt för kontrollerna – gjort för bortåt tio år sedan.

Det skulle behövas kontroll av experter en gång om året. Dessutom behöver specialistpersonal som arbetar med utrustningarna regelbundet göra översyn. De största bristerna finns ute på mindre mottagningar och vårdcentraler. På många ställen finns där direkt farliga apparater. Dessutom saknar många av dem som arbetar med denna apparatur röntgenutbildning.

Den skyddsutrustning som finns används inte heller alltid. I vissa fall har den bristfälliga utrustningen motiverats med de långa avstånden. Patienterna skulle behöva åka långt om man inte fick använda utrustningen på platsen. I stället utsätts alltså personal och patienter för farlig strålning.

Resultatet av detta blir kanske ändå att patienterna måste åka de många milen till ett sjukhus med specialister. Kvaliteten på de bilder som tagits med felaktig utrustning och/eller utbildad personal har ofta varit för dålig. Då utsätts patienten för onödigt många omtagningar av bilder. Tillstånd saknas i många fall. I minst ett fall har röntgenverksamheten stoppats. På vissa sjukvårdsinrättningar i Malmöhus, Östergötlands, Örebro och Jönköpings län och på Gotland saknades tillstånd för röntgenverksamhet.

På ett stort antal inrättningar hade kontroll av strålskyddsinstitutet inte gjorts på mellan fem och tio år. Både tillståndsgivning och kontroll från statens strålskyddsinstitut uppvisar således stora brister. Sjukvårdshuvudmännens ansvarstagande i denna fråga är heller inte så helhjärtat som man kan kräva, och frågan är om inte arbetarskyddsstyrelsen bör kopplas in för utfärdande av sanktionerande föreskrifter.

När det gäller behörighet eller kompetensregler säger statsrådet i svaret att socialstyrelsen i en särskild skrivelse till strålskyddsinstitutet i oktober 1979 har angivit en del om kompetensen hos personal, som arbetar med joniserande strålning, och att detta kommer att betyda en skärpning av kraven för radiologisk verksamhet. Statsrådet säger också att svar väntas från strålskyddsinstitutet om ett par månader. Jag tror möjligen att detta kan innebära en skärpning på ett visst sätt, men tillåt mig ändå att tvivla på effekten av denna skrivelse och strålskyddsinstitutets svar. Just kompetensfrågorna har varit bland de viktiga frågor som under många år har drivits från Svenska hälso- och sjukvårdens tjänstemannaförbund. Det är litet underligt att man nu behöver avge en skrivelse och att inte socialstyrelsen helt enkelt utfärdar kompetensregler.

Jag tror inte att någon avgörande förändring och förbättring av personalens utbildning kommer att ske förrän just det händer som statsrådet vill undvika, nämligen att preciserade kompetens- eller behörighetsregler för olika personalkategorier fastställs och utfärdas.

Det behövs också mer grundläggande kunskaper i grundutbildningen för sjukvårdspersonal – för att öka förståelsen när det gäller strålskydd och riskerna med joniserande strålning.

I ett interpellationssvar som Hedda Lindahl lämnade i januari 1979 fick jag ett ganska positivt svar på frågan om registrering av röntgenundersökningar. Jag är något undrande när det gäller statsrådet Holms tveksamhet inför registrering av röntgenbilder. Varför skulle det vara så svårt och dyrbart att registrera en för individen så riskfylld verksamhet? Vi är ju ganska bra på att registrera olika saker avseende människor i det här landet. I vissa formulär är det nästan fråga om både sko- och skjortnummer – för att nu skämta litet. Det allvarliga är att det många gånger företas undersökningar med röntgen så att säga för säkerhets skull.

Det blir också många misslyckade bilder, s. k. omtagningar görs. Dessa

Fredagen den
18 januari 1980

*Om strålskyddet
inom sjukvården*

finns aldrig registrerade i en journal eller på ett patientkort.

I dag vet vi också att människor tål mindre doser än man trott tidigare. Därför är det viktigt att man ser till att personal utsätts för så små risker som möjligt i sitt arbete. I stort sett hälsoundersöks all berörd personal och man använder också filmdosimeter. Denna är dock inte så tillförlitlig som en ny typ av dosimeter som används inom kärnkraftsindustrin. Den senare mäter mer förfinat erhållna doser. Denna används dock inte i sjukvårdsarbetet, där riskerna för joniserande strålning är betydligt större än vid kärnkraftverken.

Jag vill därför till sist ställa några kompletterande frågor till statsrådet Holm:

1. Kan vi vänta oss behörighets- eller kompetensregler för all personal som arbetar med joniserande strålning, direkt initierade av statsrådet eller från socialstyrelsen på statsrådets initiativ?
2. Varför går det inte att via patientkort på data registrera hur mycket strålning den enskilda människan utsätts för i hälso- och sjukvården? Det är också viktigt att alla misslyckade bilder, s. k. omtagningar, registreras.
3. Jag tycker inte att svaret ger tillräcklig säkerhet för tillstånd och kontroll av röntgenapparater. Mitt inlägg här har ju visat att kontrollen är mycket bristfällig. Hur skall man kunna förbättra dessa rutiner?
4. Jag undrar också varför Spri skall kopplas in? Varför skall sjukvårdens planerings- och rationaliseringsinstitut kopplas in, en ny myndighet som inte har några kunskaper på detta område? Jag skulle gärna vilja ha ett svar på det. Spri måste ändå köpa dessa tjänster från annat håll. Är det inte bättre att den samarbetsgrupp som redan sitter verkligen kan arbeta och fortsätta att ta initiativ i denna fråga?

Statsrådet ELISABET HOLM:

Fru talman! Om man som förutsättning för delegering av biträdande arbetsuppgifter inom röntgenarbetet skulle kräva ett visst preciserat mått av radiologiskt kunnande, kommer betydande praktiska problem att uppstå. Att en person inte har dokumenterad radiologisk utbildning betyder inte nödvändigtvis att denne inte är kompetent att under ansvarig personals ledning biträda med arbetsuppgifter inom det radiologiska verksamhetsområdet. En förutsättning är självfallet att den personal till vilken delegeringen sker har fått sådana kunskaper och erfarenheter att arbetet kan genomföras med betryggande säkerhet. Jag vill därför återigen understryka behovet av regelbunden och planlagd undervisning i strålskydd för alla som i sitt arbete utsätts för strålning.

Beträffande registrering av röntgenundersökningar vill jag kort redogöra för hur röntgendokumentationen på sjukhus går till.

I journalen finns remissvaret som har en särskild färg som gör att man lätt uppmärksammar det. På varje röntgenavdelning samlas kopior av remissvaren för varje patient och tas fram i samband med begäran om ny röntgenundersökning. Om patient har röntgats många gånger så att återhållsamhet med ytterligare röntgen synes motiverad, tas kontakt med

remitterande läkare för diskussion om det verkligen är nödvändigt med förnyad röntgenundersökning.

Jag tycker alltså att ytterligare registrering inte är nödvändig.

Jag vill dessutom hänvisa till en artikel i Vårdfacket nr 21 1979, där det klart framgår att man kan åstadkomma förbättrade rutiner på röntgenavdelningarna utan ytterligare lagstiftning.

I stället för en kostsam obligatorisk registrering, som ändå skulle vara behäftad med stora felkällor på grund av definitionsproblem etc., och som komplement till de rutiner som används skulle jag vilja förorda noggranna undersökningar på mindre patientgrupper, som är representativa för befolkningen som helhet. Sådant underlagsmaterial kan tillsammans med den statistik över antalet undersökningar, som sjukvårdshuvudmännen för och rapporterar till socialstyrelsen, ge en bättre uppfattning om strålriskerna för befolkningen och dessutom till lägre kostnader.

Jag anser att det är en viktig uppgift för lokala röntgenkommittéer att studera sådan statistik och att göra jämförelser av frekvensen för olika typer av undersökningar mellan olika sjukhus och mellan sjukvårdsområden. Om antalet röntgenundersökningar, t. ex. av bäckenregionen, inom ett sjukvårdsområde ligger avsevärt över antalet sådana undersökningar inom ett annat sjukvårdsområde bör detta kunna leda till diskussion om vad som orsakat skillnaderna och vad man kan göra för att minska antalet undersökningar resp. stråldoser.

I socialstyrelsen studeras den röntgendiagnostiska verksamheten inom sjukvården, fördelad på geografiska områden och på olika typer av undersökningar. Ett led i åtgärderna för att förbättra strålskyddet är att rikta uppmärksamheten på det planeringsunderlag som finns tillgängligt i form av statistik över röntgenverksamhet och på möjligheterna att utveckla den statistiken.

Spri engagemang i de här frågorna ser jag personligen ingenting märkvärdigt i, eftersom Spri har till uppgift att utföra motsvarande studier för sjukvården och vara ett serviceorgan för landstingen i skilda frågor, bl. a. i frågor rörande stråldoser och röntgenverksamhet. Spri har betydande kompetens bland sin personal och kan, där ytterligare förstärkning behövs, skaffa arbetskraft utifrån.

MARGOT HÅKANSSON (fp):

Fru talman! Inom Svenska hälso- och sjukvårdens tjänstemannaförbund blir man säkert inte överraskad av det här svaret angående de praktiska problem som kommer att uppstå om man kräver kompetens – det har man hört i alla år. Det är ett sätt att kringgå bestämmelser, inte bara när det gäller röntgenverksamhet. Jag trodde att jag skulle möta större förståelse från statsrådet Holm i den här debatten, eftersom vi ändå är kolleger och båda vet vad det gäller för sjuksköterskorna i stort och för dem som sysslar med röntgenverksamhet inom SHSTF speciellt.

Denna verksamhet är ju ganska riskfylld. Jag vet att det kan uppstå praktiska problem, men det har varit mycket dåligt med de normer som man

Nr 66

Fredagen den
18 januari 1980

*Om strålskyddet
inom sjukvården*

*Om strålskyddet
inom sjukvården*

har gått efter hittills. Det har givits exempel på detta i de debatter som jag deltagit i tidigare, och det går att läsa om himmelskriande saker på små sjukvårdsinrättningar, där läkare som själva inte har haft kompetens i röntgendiagnostik har ansökt om att under en vecka få utbilda personal till att ta alla röntgenbilderna på människor. Det finns ett otal dylika exempel som jag skulle kunna dra fram, men jag skall inte göra det nu – vi har ju också en del andra saker att resonera om.

Vi kommer kanske i alla fall en bit längre på väg om socialstyrelsen verkligen initierar en regelbunden och planlagd undervisning för alla de grupper som inte har fått någon utbildning i riskerna med joniserande strålning. Jag tror alltså att det med god vilja skulle gå att utfärda kompetensregler.

När det gäller registreringen beskrivs väl ändå ett idealtillstånd, där man ringer upp vederbörande läkare och säger att patienten har röntgats för mycket. Detta händer kanske ibland, men jag tror inte att det på något sätt är regel. Tyvärr är det så att all sjukvårdspersonal som inte sysslar med just det här arbetet har mycket dåliga kunskaper i röntgen- och strålskydd, och personalen har också fått mycket bristfälliga kunskaper i sin grundutbildning – som jag redan har betonat i mitt tidigare anförande – och därför inser man inte riskerna som är förknippade med röntgen. Det inträffar per år över 100 dödsfall där man misstänker att anledningen varit strålning från röntgenbehandling inom sjukvården, men på något sätt är det som om sjukvårdens farlighet inte fick sättas i fråga.

Jag tror att kostnaderna är rätt överdrivna också. Vi får mer och mer data inom andra områden, och det blir billigare och billigare att använda dem. På data skulle man också kunna registrera – det har jag sagt många gånger nu – alla de misslyckade bilder man tar. Det är inte så ovanligt att man tar misslyckade bilder – det kan röra sig om ett ganska stort antal.

Det är väl möjligt att de lokala röntgenkommittéerna kan göra något åt frågan om hur stora doser man har för röntgen inom olika områden i landet. Men det är bara det att det inte finns lokala röntgenkommittéer i alla landsting. Huvudmännen har visat ett ganska ljumt intresse för att sätta i gång den här verksamheten. Jag tror att på något sätt måste det komma direktiv och tvingande bestämmelser från socialstyrelsen om det skall ske någonting i denna verksamhet.

Sedan vill jag ha ytterligare förklaring till varför man skall lägga det här på Spri. Vad jag vet har nog inte Spri så stora kunskaper i den här verksamheten. Är det inte bättre att det ligger hos samarbetsgruppen mellan socialstyrelsen och strålskyddsinstitutet, dvs. den grupp som sysslar med det nu, än att bygga upp en helt ny verksamhet? På något sätt får jag intrycket av att man hit och dit skriver brev och sätter till nya grupper som en sorts intäkt för att man gör någonting. I själva verket händer ingenting.

Jag vill, statsrådet Holm, gärna ha litet mer klagörande svar på dessa punkter.

Fru talman! Låt mig först ta upp frågan om Spri, och varför Spri skall kopplas in på det här.

Spri är, som jag tidigare sade, ett serviceorgan för landstingen och beslutar om sina projekt efter att ha hört de önskemål som finns från landstingen. Det är alltså beslutat om ett stort projekt i det här avseendet. Eftersom jag har varit styrelseledamot av Spri i ganska många år vet jag att det finns kompetens och kan anskaffas kompetens genom Spri för att utföra den här undersökningen.

I likhet med Margot Håkansson anser jag att det är angeläget att allt radiologiskt arbete utförs av personal med tillräckliga kunskaper samt att personalen informeras om de risker som det arbetet medför. Jag avser att föreslå regeringen att fästa berörda myndigheters – UHÅ och SÖ – uppmärksamhet på att dessa frågor beaktas i utbildningsplaneringen.

Av mitt interpellationssvar framgår också att det ankommer på arbetsgivaren att se till att personalen har den utbildning som krävs för att syssla med radioterapeutiskt och röntgendiagnostiskt arbete. Bland åtgärderna för att förbättra strålskyddet måste självfallet efterutbildning ingå som ett viktigt led. Det är enligt min mening angeläget att sådan utbildning utgör ett normalt inslag inom hälso- och sjukvården. Man kan naturligtvis vara misstänksam mot att arbetsgivaren, sjukvårdshuvudmannen, inte fullföljer de här verkligt klart formulerade uppgifterna. Jag tycker ändå att man måste lita till att arbetsgivaren beaktar dessa problem. Jag tycker inte heller att det är särskilt meningsfullt att utfärda skärpta kompetensregler i vissa fall när utbildad personal inte finns i tillräckligt antal. Jag vet att det här förekommit och kanske också fortfarande förekommer brister beträffande kompetensen. De skräckexempel som Margot Håkansson anför torde dock vara undantagsfall som från min sida på intet vis kan accepteras.

Jag betraktar ingalunda de rutiner som jag redovisade som några idealrutiner, utan jag tror de är ganska vanligt förekommande. Jag tror också att läkarna numera är väl medvetna om det väsentliga i att man beaktar dessa frågeställningar, att röntgenundersökningar inte längre görs bara för säkerhets skull, utan att man verkligen har klart för sig att de skall vara motiverade.

Enligt vad jag har inhämtat från strålskyddsinstitutet har insatserna för att förbättra strålskyddet i landet under det senaste decenniet lett till minskade strålningsrisker för den berörda individen. Den ökade strålningsanvändningen har visserligen gjort att allt fler individer kommer i kontakt med strålningen, t. ex. genom tandröntgenundersökningarna, som ökat mycket kraftigt. När det gäller tandröntgen har strålb belastningen per film ungefär halverats under samma period, varför strålb belastningen per berörd person minskats väsentligt. Liknande förhållanden gäller för undersökningar med radioaktivt material i sjukvården.

Det minskade antalet skärmbildsundersökningar är också exempel på att skärpta indikationer haft effekt. Jag ser positivt på möjligheterna att genom skärpta indikationer ytterligare minska strålningsriskerna för individen. Det

*Om strålskyddet
inom sjukvården*

behövs härvid både central vägledning och lokalt arbete. Jag tror också att tillgänglig teknik kan utnyttjas bättre genom insatser av såväl centrala organ som huvudmännen själva. I detta sammanhang tycker jag att lokala röntgenkommittéer spelar en viktig roll. Jag vill här understryka betydelsen av att sådana kommittéer kommer till stånd vid större sjukhus. Dessa kommittéer bör ha till uppgift att se till att strålskyddet är tillfredsställande även vid övriga sjukvårdsinrättningar med sådan utrustning inom sjukvårdsdistriktet.

MARGOT HÅKANSSON (fp):

Fru talman! Jag tackar statsrådet Holm för detta klarläggande.

På några punkter tror jag att vi kan vara överens om att det går att genom idogt arbete tillsammans driva fram positionerna i den här viktiga frågan. Till ett officiellt protokoll kan man väl säga, att hade inte Svenska hälso- och sjukvårdens tjänstemannaförbund verkligen drivit dessa frågor hade vi inte haft de förbättringar vi har i dag. Detta tillsammans med att jag under tre år drivit frågorna här i riksdagen har gjort att vi kommit en bit på väg.

Jag tror att man är alltför rädd för att utfärda kompetensregler. Det har ju ändå i många sammanhang kunnat utfärdas kompetensregler, och man har kunnat ge dispens. Jag tror inte att det är oöverstigliga hinder i den här onekligen farliga verksamheten heller. Min grundläggande uppfattning är att det inom en verksamhet med joniserande strålning behövs skärpta regler. Man behöver kompetensregler för personalen, och då får man under en viss tid utfärda dispensregler.

Statsrådet Holm sade att jag hade anfört skräckexempel. Tyvärr är dessa inte få. Det händer och har hänt mycket enligt den utredning som gjorts av Svenska hälso- och sjukvårdens tjänstemannaförbund. För mer än ett år sedan avslöjades en skandal vid ett kliniskt fysiologiskt laboratorium på Sahlgrenska sjukhuset i Göteborg. I 25 år hade man där gjort genomlysningar utan tillstånd. Det tillstånd som fanns var inlåst i klinikchefens kassaskåp. I tillståndet angavs det att personalen fick utsättas för högst 30 minuters genomlysning per vecka. I själva verket exponerades de anställda fem timmar per vecka. Personalen kände inte till villkoret om 30 minuter, eftersom tillståndet som sagt låg inlåst. Fyra personer som arbetade på laboratoriet – däribland en röntgensköterska – fick cancer.

Detta är väl en av de orsaker som blev den tändande gnistan och ledde till att Svenska hälso- och sjukvårdens tjänstemannaförbund gjorde den här enkäten med hjälp av sina länsavdelningar.

Jag kan också berätta att denna röntgensköterska som drabbades av cancer nu har fått 40 000 kr. i ersättning från sjukvårdsförvaltningen i Göteborg, men man erkänner inte att hennes sjukdom skulle vara orsakad av den strålning hon utsatts för i sitt arbete. Statens strålskyddsinstitut erkände det inte heller utan sade, sedan institutet fått ärendet från riksförsäkringsverket, att sannolikheten för ett sådant samband knappast överstiger några få procent och att det är mycket mer sannolikt att vederbörandes sjukdom inte är strålningsorsakad – detta trots att denna sjuksköterska alltså varit utsatt

för så mycket mer strålning än vad som är tillåtet. Då blir man kanske litet pessimistisk om statens strålskyddsinstituts förståelse för de stora riskmomenten. Jag tycker att antingen borde strålskyddsinstitutet ha mycket bättre resurser, om det skall fortsätta att vara kontroll- och tillståndsmyndighet, eller också måste socialstyrelsen ta ett större ansvar just när det gäller den joniserande strålningen inom sjukvården.

Jag skulle också vilja fråga om det inte förekommer någon diskussion mellan socialstyrelsen och strålskyddsinstitutet i den här frågan. Jag har nämligen ännu inte fått en motion behandlad i utskottet, en motion som jag väckte i januari förra året tillsammans med Marianne Lundqvist, som nu är ordförande i SHSTF. Motionen behandlar frågan om ansvaret mellan socialstyrelsen och strålskyddsinstitutet när det gäller den joniserande strålningen på sjukhusen och inom sjukvården över huvud taget. På jordbruksdepartementet och inom jordbruksutskottet, som skall handlägga dessa frågor, är man väldigt vilsen när det gäller detta ärende. Jordbruksutskottets ordförande har väl mer eller mindre sagt: Gånge denna kalk ifrån mig.

Statsrådet ELISABET HOLM:

Fru talman! Jag vill klart deklarera min högaktning för SHSTF:s insatser för att förbättra förhållandena inom röntgenverksamheten vid sjukhusen. Jag har inte i interpellationssvaret nämnt detta, men jag vill gärna göra det nu.

Jag vill än en gång hänvisa till artikeln i tidskriften Vårdfacket nr 21 1979, där det verkligen klart framgår hur man kan åstadkomma mycket förbättrade rutiner genom ett samarbete mellan olika personalgrupper. Personligen tycker jag att detta är ett mer tillfredsställande sätt att handlägga de här frågorna på än genom ytterligare lagstiftning.

De, som jag kallar dem, skräckexempel som har anförts kan självfallet inte accepteras, men det måste ankomma på huvudmännen, landstingen, att följa de bestämmelser som finns om kontroll av röntgenverksamheten och undvika att sådana här saker verkligen förekommer. F. ö. ankommer inte på mig att kommentera enskilda fall. Jag kan alltså inte kommentera fallet i Göteborg t. ex.

Beträffande den motion som är ett år gammal som Margot Håkansson nämnde kan jag tyvärr inte heller lämna något besked. I det fallet måste det bli socialutskottet, som handlägger motionen, som får svara.

MARGOT HÅKANSSON (fp):

Fru talman! Ja, jordbruksutskottet har hänvisat motionen till socialutskottet, och den kommer säkert att behandlas. Men vad jag frågade konkret var om det möjligen är så att man har tagit upp någon diskussion mellan socialstyrelsen och jordbruksdepartementet angående joniserande strålning inom sjukvården. Jag har nämligen tidigare här i riksdagen påtalat att det är bekymmersamt att den här verksamheten sorterar under jordbruksdepartementet och inte under socialstyrelsen.

Fredagen den
18 januari 1980

*Om strålskyddet
inom sjukvården*

Statsrådet ELISABET HOLM:

Fru talman! Jag kan bara komplettera med att säga att en översyn av strålskyddslagen övervägs inom jordbruksdepartementet. Därvid kanske också den här frågan kan beaktas.

MARGOT HÅKANSSON (fp):

Fru talman! Jag ber att få tacka statsrådet Holm för det svaret. Jag hoppas på framgång i arbetet för ett bättre strålskydd för patienter och personal. Jag tror att det är viktigt att vi fortsätter att driva denna fråga på alla fronter.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 13 Föredrogs och hänvisades

Motionerna

1979/80:258–264 till konstitutionsutskottet

1979/80:265 till finansutskottet

1979/80:266–270 till skatteutskottet

1979/80:271–273 till justitieutskottet

1979/80:274 till lagutskottet

1979/80:275 till utrikesutskottet

1979/80:276 till försvarsutskottet

1979/80:277–279 till socialförsäkringsutskottet

1979/80:280–283 till socialutskottet

1979/80:284–286 till kulturutskottet

1979/80:287–293 till utbildningsutskottet

1979/80:294–302 till trafikutskottet

1979/80:303–308 till jordbruksutskottet

1979/80:309–319 till näringsutskottet

1979/80:320–326 till arbetsmarknadsutskottet

1979/80:327–332 till civilutskottet

1979/80:333 till näringsutskottet

1979/80:334 till skatteutskottet

1979/80:335 till utbildningsutskottet

1979/80:336 till näringsutskottet

1979/80:337 till skatteutskottet

1979/80:338 till civilutskottet

1979/80:339 till lagutskottet

§ 14 Föredrogs och bifölls

Interpellationsframställning 1979/80:120

§ 15 Förste vice talmannen meddelade att på föredragningslistan för nästa sammanträde skulle propositionerna nr 100 och 101 sättas sist.

- 1979/80:340 av *Marianne Karlsson* om viss arbetsrutin i riksdagen
- 1979/80:341 av *Marianne Karlsson* om utarbetande av en svensk nutidshistoria för perioden 1970–1979
- 1979/80:342 av *Marianne Karlsson* om förbättring av statens skadereglering
- 1979/80:343 av *Catarina Rönnung* om ökat rättsskydd mot datorbrottslighet
- 1979/80:344 av *Marianne Karlsson* om inställande av den planerade allmänna folk- och bostadsräkningen
- 1979/80:345 av *Lars Werner m. fl.* om åtgärder mot inflationen
- 1979/80:346 av *Pär Granstedt m. fl.* om införande av en förpackningsskatt
- 1979/80:347 av *Margot Håkansson* om beskattningen av sockerfria konfektyrprodukter
- 1979/80:348 av *Sven Johansson* om avdrag vid inkomsttaxeringen för kostnader för privat barntillsyn
- 1979/80:349 av *Bertil Jonasson* om uppbörden av hundskatt
- 1979/80:350 av *Bengt Silfverstrand* och *Hans Pettersson* i Helsingborg om ändrade bestämmelser om fastighetsägares ränteavdrag och räntebidrag
- 1979/80:351 av *Ingrid Sundberg* och förste vice talmannen *Ingegerd Troedsson* om slopande av sambeskattningen av förmögenheter tillhörande fosterföräldrar och fosterbarn
- 1979/80:352 av *Knut Wachtmeister m. fl.* om översyn av bestämmelserna om kvarskatteavgift m. m.
- 1979/80:353 av *Knut Wachtmeister m. fl.* om beskattningen av ideella föreningar
- 1979/80:354 av *Jan-Eric Virgin* om slopande av garantibelopp för jordbruksfastigheter
- 1979/80:355 av *Marianne Karlsson* om patentansökningar
- 1979/80:356 av *Pär Granstedt m. fl.* om ett internationellt naturresursår
- 1979/80:357 av *Sten Sture Paterson* om inrättande av en internationell hydrologisk forskningscentral
- 1979/80:358 av *Lars Werner m. fl.* om bojkottåtgärder mot Chile
- 1979/80:359 av *Mårten Werner m. fl.* om utvärdering av svenska biståndsin-satser
- 1979/80:360 av *Olle Wästberg* i Stockholm *m. fl.* om vidgade svenska ekonomiska sanktioner mot Sydafrika
- 1979/80:361 av *Göran Persson m. fl.* om bevarande av civilförvarsskolan i Katrineholm
- 1979/80:362 av *Hugo Bengtsson* och *Bengt Silfverstrand* om uppbörden av arbetsgivaravgifter och skatter m. m.
- 1979/80:363 av *Bonnie Bernström* och *Olle Wästberg* i Stockholm om möjligheterna att utnyttja föräldraledighet
- 1979/80:364 av *Magnus Persson* och *Ing-Marie Hansson* om tillämpningen av bestämmelserna om föräldraförsäkring

- 1979/80:365 av *Nils Hjorth m. fl.* om den yrkesmedicinska verksamheten vid Akademiska sjukhuset i Uppsala
- 1979/80:366 av *Per Olof Håkansson m. fl.* om ändrade bestämmelser för impregnering av virke
- 1979/80:367 av *Elver Jonsson m. fl.* om en allmän registrering av alkoholköp
- 1979/80:368 av *Inga Lantz m. fl.* om alternativa semesterformer
- 1979/80:369 av *Margareta Andrén och Olle Grahn* om användningen av alkoholfritt nattvardsvin
- 1979/80:370 av *Nils Hjorth* om inrättande av ett vallonmuseum
- 1979/80:371 av *Tore Nilsson och Börje Stensson* om förvaringen av vissa boksamlingar m. m.
- 1979/80:372 av *Tore Nilsson m. fl.* om en utställning belysande vissa folkrörelser
- 1979/80:373 av *Karl-Eric Norrby* om lokalradions utveckling m. m.
- 1979/80:374 av *Anita Bråkenhielm m. fl.* om en mera differentierad skolutbildning
- 1979/80:375 av *Larz Johansson och Kerstin Göthberg* om anställningen av lärare
- 1979/80:376 av *Helge Klöver m. fl.* om en polymerteknisk linje vid högskolan i Jönköping
- 1979/80:377 av *Bo Lundgren m. fl.* om lågstadielärarutbildning vid högskolan i Kristianstad, m. m.
- 1979/80:378 av *Catarina Rönnung m. fl.* om grundläggande rättsutbildning vid högskolan i Jönköping
- 1979/80:379 av *Marie-Ann Johansson m. fl.* om ökad trivsel på tågen
- 1979/80:380 av *Gunnar Oskarson m. fl.* om utbyggnad av västkustbanan
- 1979/80:381 av *Birger Rosqvist och Per-Axel Nilsson* om upprustningen av vissa järnvägssträckor
- 1979/80:382 av *Martin Segerstedt m. fl.* om minskad saltning av vintervägar
- 1979/80:383 av *Lars Werner m. fl.* om bemanningen av lok
- 1979/80:384 av *Olle Östrand m. fl.* om sjöfartspolitiken
- 1979/80:385 av *Rolf Dahlberg och Erik Olsson* om ökad återvinning av pappersavfall
- 1979/80:386 av *Pär Granstedt m. fl.* om insamling av förbrukade batterier
- 1979/80:387 av *John Johnsson m. fl.* om åtgärder mot vattenföroreningarna i Klingavälsån
- 1979/80:388 av *Oswald Söderqvist m. fl.* om åtgärder mot viss animalieproduktion
- 1979/80:389 av *Lars Werner m. fl.* om tillvaratagande av returpapper
- 1979/80:390 av *Stina Andersson och Pär Granstedt* om fördelningen av fritidshusägarnas elavgifter
- 1979/80:391 av *Carl-Henrik Hermansson m. fl.* om en utredning om verktygsmaskinindustrin, m. m.

1979/80:392 av *Per Olof Håkansson m. fl.* om ökat statligt engagemang i gummiindustrin
 1979/80:393 av *Per Olof Håkansson m. fl.* om ändrade regler för val av huvudmän i sparbanker
 1979/80:394 av *Per Olof Håkansson m. fl.* om kommunal styrelserepresentation i vissa företag
 1979/80:395 av *Sven Johansson och Arne Fransson* om stöd åt uppfinnare
 1979/80:396 av *Lars Werner m. fl.* om riktlinjer för en ny tekopolitik
 1979/80:397 av *Wilhelm Gustafsson och Elver Jonsson* om upprustning av grusvägsnätet i Älvsborgs län
 1979/80:398 av *Marie-Ann Johansson m. fl.* om prissättningen på visst informationsmaterial på arbetsrättens område
 1979/80:399 av *Ivar Franzén och Rolf Andersson* om ombildning av bostadsbidraget
 1979/80:400 av *Lars Johansson och Tage Sundkvist* om tillägskoefficient för mindre flerbostadshus
 1979/80:401 av *Lars Werner m. fl.* om tomträttsupplåtelse av kommunal mark
 1979/80:402 av *Lars Werner m. fl.* om förbättring av boendemiljön
 1979/80:403 av *Lars Werner m. fl.* om lån för täckande av hyresförluster i allmännyttiga bostadsföretag
 1979/80:404 av *Lars Werner m. fl.* om överförande av mark och hyreshus i kommunal ägo
 1979/80:405 av *Gunnel Liljegren m. fl.* om tolkutbildningen
 1979/80:406 av *Gunnel Liljegren m. fl.* om en enhetlig tolktaxa
 1979/80:407 av *Stig Olsson m. fl.* om tidigareläggning av vissa väginvesteringar i Västernorrlands län
 1979/80:408 av *Stig Olsson m. fl.* om beredskapsmedel till vägförbättringar i Västernorrlands län

Nr 66

Fredagen den
 18 januari 1980

Nr 66

Fredagen den
18 januari 1980

*Meddelande om
fråga*

§ 17 Meddelande om fråga

Meddelades att följande fråga framställdes

den 18 januari

1979/80:278 av *Lennart Nilsson* (s) till kommunikationsministern om åtgärder för att lindra följderna av Almöbrokatastrofen:

Vilka åtgärder är regeringen beredd att vidta för att underlätta följderna av den stora katastrofen vid Almöbron i Bohuslän?

§ 18 Kammaren åtskildes kl. 13.37.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert